

Via Afrika Setswana Puo ya Gae

Via Afrika

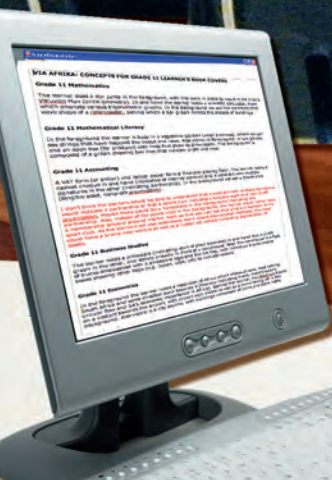
Our Teachers. Our Future.

Mophato 11 Study Guide

M.P. Mogapi, K.M. Mbonani, T.M. Aphane, B.P. Lekome,
P.C. Mooka, K.M. Mohulatsi

DUMELANG

Study Guide

Via Afrika Setswana Puo ya Gae

Mophato 11

Diteng

Matseno.....	4
Ditlhangwa tsa boitlhamedi le tsa tirisano.....	4
Dikgato tsa go kwala.....	5
Tshobokanyo ya dikgato tsa go kwala.....	6
Karolo ya A: ditlhamo.....	7
Karolo ya B: ditlhangwa tsa tirisano.....	9
Makwalo a e seng a semmuso/a botsalano.....	9
Lekwalo la semmuso (la ngongorego).....	11
Lekwalo la phelegetso.....	14
Lekwaloikitsiso.....	15
Lekwalo la taletso.....	18
Setlhangwa sa tirisano: athikele ya makasine.....	20
Go kwala mmuisano.....	22
Go kwala puo.....	24
Pegelo.....	26
Dipotsotherisano.....	28
Lenanetema le metsotso ya kopano.....	30
Tlhatlhobo ya bogare/bofelo jwa ngwaga.....	35
Thanolo ya ditlhangwa tse di kwadilweng le tse di bonwang: dipapatso; dikhathunu le ditshwantsho.....	36
Dipapatso.....	38
Dikhathunu.....	41
Ditshwantsho.....	43
Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.....	46

Go kwala tshobokanyo.....	46
Matshwao a puiso.....	47
Popego ya leina.....	49
Dikao tsa mefuta e e farologaneng ya maina.....	49
Tiriso ya maina.....	50
Tlhathobo ya bogare/bofelo jwa ngwaga.....	51
Diponagalo le melawana ya ditlangwa tsa tlhaeletsano ya molomo.....	52
Go reetsa.....	53
Go reeletsa tshedimose tso e e kgethegileng.....	53
Go reetsa tshekatseko ya tsenelelo le tlhatlhobo.....	54
Go reeletsa kgatlhego le tlhaeletsano le bangwe.....	54
Go bua.....	55
Dingangisano.....	56
Puo e e ipaakanyeditsweng.....	58
Dikopano le mokgwa wa go di tsamaisa.....	60
Go itsise sebui.....	62
Go neela puo ya ditebogo.....	62
Dipuisano tse di sa tlhomamang/motlotlo.....	63
Rejisetara.....	64
Thuto ya dikwalo.....	65
Diponagalo tsa dikwalo.....	65
Poko.....	66
Diaane.....	76
Padi.....	78
Tlhatlhobo ya bogare/bofelo jwa ngwaga.....	83

1. MATSENO

Kaedi e e tlhagisa tlhaloso e khutshwane ka ga dikgato tsa go kwala (*process writing*) le go tlhagisa. Gape e abelana ka kaedi le dintlha tsa botlhokwa tsa go ruta le go tlhagisa mefuta ya ditlhamo, ditlhangwa tsa tirisano (seno se akaretsa le dikao tsa tsona), dipopego tsa puo le melawana ya tiriso, thanolo ya ditlhangwaponono, tshekatsheko ya ditlhangwa tsa dikwalo le ditlhatlhobo.

Ditlhangwa tsa boitlhamedi le tsa tirisano

Tlhokomela dintlha tse:

- Barutwana ba tshwanetse go kwala kgapetsakgapetsa. Dikwalwa tsa ditiragalo tsa letsatsi le letsatsi, tse di sa lekanyetsweng semmuso ke didiriswa tse di botlhokwa mo go rotloetseng barutwana go kwala. Go le gantsi barutwana ba tshwanetse go newa tšhono ya go kwala ka kgololosego ba sa lekanyediwe.
- Mo dikwalong tse dintsi tsa semmuso, barutabana ba gakololwa go lekanyetsa bokgoni jo bo rileng pele. Sekao; bokgoni jotlhe jwa tirisopuo ga bo a tshwanela go lebelelwa mo kgatong nngwe le nngwe ya kwalo ya setlhangwa ka se se setse se dirilwe kwa morago. Se, se ne se dira gore bokgoni jwa go tlhabolola go kwala bo itlhokomolosiwe ka go ne go tlhokega tekanyetso e e tseneletseng.
- Barutwana ba tshwanetse go ithuta go baakanya diphoso mo tirong ya ba bangwe ka gonne tirisano ya bone e le karolo e e botlhokwa mo tsweletsong ya go kwala mme e tokafatsa maitemogelo a bone botlhe.
- Karolo e e botlhokwa ya pelo e, ke tlhagiso ya tiro e e kwadilweng. Tiro e e ka bontshwa barutwana ba bangwe, barutabana, sekolo sotlhe, batsadi kgotsa batsayakarolo ba ba farologaneng. Moithuti o tla itumelela setlhangwa se se feletseng, se rulagantswe/ kwadilwe ka bokgabane.
- Barutwana ba tshwanetse go itsisiwe ka diponagalo le ditlhokego tsa mefuta e e farologaneng ya ditlhangwa tsa boitlhamedi le tsa tirisano. Tlhaloso e khutshwane ya mefuta ya ditlhamo le ditlhangwa tsa tirisano tse moithuti a solofelwang go di kwala e latela fa tlase fa:

Dikgato tsa go kwala

Kwalo le botlhami ke tiro e e dirwang ka dikgato. Go botlhokwa go naya barutwana tšhono ya go diragatsa kwalo e go ya ka dikgato tsotlhe tsa yona.

Dikgato tsa go kwala

Barutwana ba tshwanetse go dira tse di latelang ka nako ya go kwala.

Go dira paakanyetsotiro

- Tsaya tshwetso ka maitlhommo le baamogedi ba setlhangwa se se tshwanetseng go kwalwa.
- Tlhomamisa sebopego, mokgwa le ntlhakemo.
- Kokoanya dikakanyo o dirisa, sekao, thulaganyo ya dintlha kgotsa mananeo.
- Lebelela metswedi e e maleba, tlhopha tshedimosetso e e maleba.

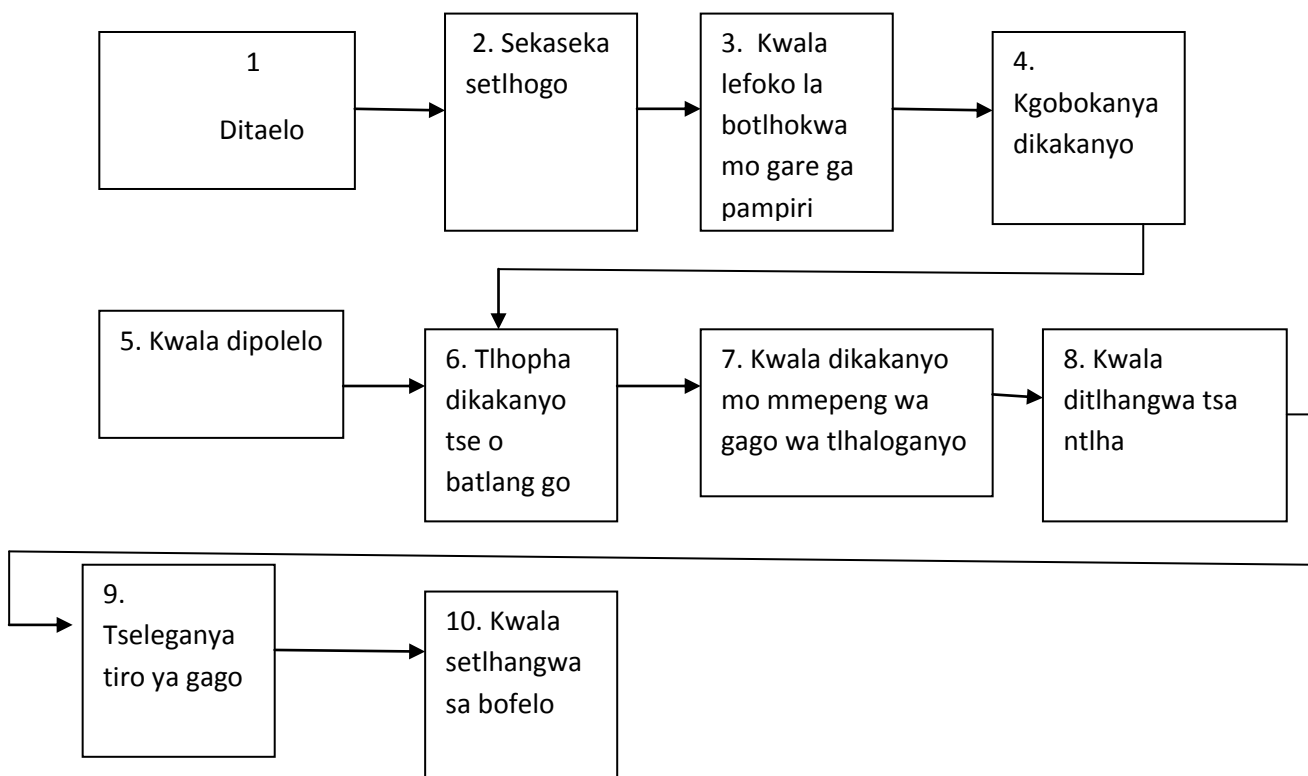
Go kwala ditlhangwa tsa ntlha

- Dirisa dintlhakgolo le dikakanyo tse di tlaleletsang ka tsenelelo go tswa mo kgatong ya ipaakanyetsotiro.
- Tlhagisa ditlhangwa tsa ntlha o lebeletse maitlhommo, bareetsi, setlhogo le mofutakwalo.
- Buisa ditlhangwa tsa ntlha ka tsenelelo o be o tseye ditshwaelo go tswa mo go ba bangwe (barutwana-ka-wena).
- Tsaya tshwetso ka tlhopho ya mafoko o dirisa mafoko a a maleba, a a tlhalosang, dipolelo le ditlhagiso gore go kwala go buisege.
- Tlhomamisa lentswe (dikakanyo/maikutlo) le le lemosegang le mokgwa ka go lebaganya puo le lentswe go tshwanela bareetsi le maitlhommo a go kwala.
- Supa ntlhakemo ka go tlhalosa meetlo, ditumelo le maitemogelo.
- Akaretsa dintlha tse di rileng tsa setlhangwa se se tlhokegang (tiriso dinopolo, go tshegetsa le go rotloetsa ngangisano).

Go boeletsa, go tseleganya, go tlotlha diphoso le go tthagisa

- Dirisa dintlha tse di neetsweng go athola ka kakaretso tiro ya mong le ya ba bangwe gore e tokafadiwe.
- Siamisa tlhopho ya mafoko, popego ya polelo le ya temana (tsenya tshedimosetso ya tlaleletso, o dirisa mafoko a a maleba).
- Tlthagisa dikwalo tse dintsi fa a ntse a ipaakanya, a boeletsa
- Tlosa puo e e bokaobontsi, ya ka gale, ya tlaopo le puo e e fatlhang.
- Tlhatlhoba diteng, mokgwa le rejisetara.
- Dirisa matshwao a puiso, mopeleto le dipopego tsa puo ka tsela e e siameng gape e le maleba.
- Rulaganya setlhangwa sa bofelo.
- Tlthagisa setlhangwa se se feletseng ka go refosana dikakanyo le barutwana ba bangwe, batsadi le batsayakarolo ba bangwe
- Lebelela gape le go tlhatlhoba setlhangwa se se feletseng ka boena le ka thuso ya barutwana ba bangwe le morutabana;
- Go tthagisa setlhangwa se se feletseng ka go thusana le balekane, barutabana, batsadi le batsayakarolo ba bangwe.

Tshobokanyo ya dikgato tsa go kwala

1. Karolo ya A: ditlhamo

Lo tlaa newa ditlhogo tsa ditlhamo le ditshwantsho go itlhophela se o ka kwalang tlhamo ka sona. Fa o neilwe setshwantsho go kwala tlhamo ka sona, o tshwanetse go ipopela setlhogo se se amanang le setshwantsho seo go kwala ka sona. Dintlha tse o tshwanetseng go di tlhokomela go ya ka mefuta e e farologaneng ya ditlhamo tse di tlhaoletsweng mophato o ke tse di a latela:

Tlhamo ya ngangisano, e e sa tseyeng letlhakore le maitlhamo

Ditlhamo tsa **ngangisano** di tlhagisa kganetsano mo go dumeleng le mo go ganetseng sengwe ('goreng ke dumela gore basadi ba na le maatla go gaisa banna?'); Ditlhamo tse di sa tseyeng letlhakore di tlhagisa ngangisano e e lekalekanang go emela kgotsa go nna kगतलhanong le sengwe se setlhogo se buang ka ga sona, kemo ya mokwadi e tlhagisiwa fela kwa bokhutlong. ('A basadi ba maatla go feta banna?');

Ditlhamo tsa **maitlhamo** di tlhagisa setlhopho sa megopolo le dikakanyo ka setlhogo, go se maikaelelo ape a go ganetsana go ya ka letlhakore lengwe ('mosadi wa segompiano: megopolo ya me').

Ditlhamo tsa **ngangisano** di ganetswa go tswa mo kemong ya mmui; tshireletso kgotsa tlhaselo e tsepame fela go itshupa gore e letlhakore le lengwe; bokhutlo bo itshupa sentle gore kemo ya mokwadi e fa kae.

Ditlhamo **tse di sa tseyeng letlhakore** di itshupa di lekalekana, le go tlhagisa matlhakore a a farologaneng a ngangisano e e rileng; popego e rulagane ka kelotlhoko le ka tlhomamo; e lebeletse kemo ya botlhe, fela mokwadi a ka itebelela ka dinako dingwe; ka puo e e tsosang maikutlo e kgonagala, ngangisano e e tswileng diatla gantsi e a fenywa ka ntlha ya gore e dira tlhaloganyo e e utlwalang. Bokhutlo bo supa kemo ya mokwadi sentle.

Ditlhamo tsa **maitlhom** di tlhagisa kakanyo, tlhaloganyo, megopolo le maikutlo a mokwadi mo setlhogong se se rileng, e le selo sengwe se a dumelang thata mo go sona. Gantsi e lebile mokwadi ka namana go feta dikakanyo tsa gagwe; e tlhoka popego e e tseetsweng matsapa, fela ga e patelesege go tlhagisa bokhutlo jo bo tlhamaletseng, kgotsa gona go tlhagisa mmuisano o o tsepameng, le fa gona e kgona go dira jalo. E ka kgatlhisa kgotsa ya tsepama thata.

Dintlha tsa tlhokomelo

1. Ditlhamo tsa ngangisano di ganetswa go tswa mo kemong ya mmui; tshireletso kgotsa tlhaselo e tsepame fela go itshupa gore e letlhakore le lengwe; bokhutlo bo itshupa sentle gore kemo ya mokwadi e fa kae.
 - Simolola tlhamo ka go tlhagisa ntlhakemo ya gago
 - Puo e dirisiwa ka maikutlo fela mmui a se ke a tlhoka maitseo,
 - Mokwadi o tlaa leba thata dintlha tse di kgatlhanong.
- **Tlhopho ya mafoko:** mokwadi o tshwanetse go tlhopho mafoko sentle ka go dirisa puo e e tlhamaletseng gore ba setlhopho sa kganetso ba kgone go go tlhaloganya. Dingangisano di dirisa puo ya maikutlo, ya tlhotlheletso, e e naganelang letlhakoreng le lengwe le e e digelang thata ka mmui o a bo a leka go pateletsa bareetsi go dumalana le ena. Dirisa metswedi ya tshedimose tso go tlhopho tlotlofoko e e matshwanedi.
- Go kwala temana: Kwala dikarolo tse di farologaneng tsa ditemana: Setlhogo, dikakanyokgolo le tse di tshegetsang, matseno a a kgatlhisang, mmele le bokhutlo. Go nne le tatelano e e maleba
- Temana ya bokhutlo: Temana ya bokhutlo e tshwanetse go tlogela mmuisi ka kakanyo kgotsa kgopolo e e tla nnang le ena lobaka lo lo leele morago ga tlhamo e sena go buisiwa.
- Go tlhaloganya rejisetara le setaele: Dirisa rejisetara e e maleba e e tlhamaletseng. Bua ka tlhamalalo le mmuisi ka tsela e e dirang gore a ikutlwe o bua le ena.

- Kwala ka tokologo le go itshepa, o se ke wa kopa maitshwarelo a kemo e o e tshotseng.
- Dirisa dintlhakemo tse di farologaneng fela fa go tlokega.
- Melawana ya puo: tlhokomela tiriso ya matshwaopuiso mo tirwaneng e e fetileng.

2. Karolo ya B: Ditlhangwa tsa tirisano

Barutwana ba mophato wa 11 ba tshwanetse go itse go kwala mefuta e e farologaneng ya ditlhangwa tsa tirisano tse di telele. Ka jalo go botlhokwa go ithuta ditlhangwa tse ka ntlha ya gore fa o itse kagego ya tsona le puo e e maleba ya tsona, ba tla dira sentle mo pampiring ya boraro. Ditlhangwa tsa tirisano ke tseo di a latela:

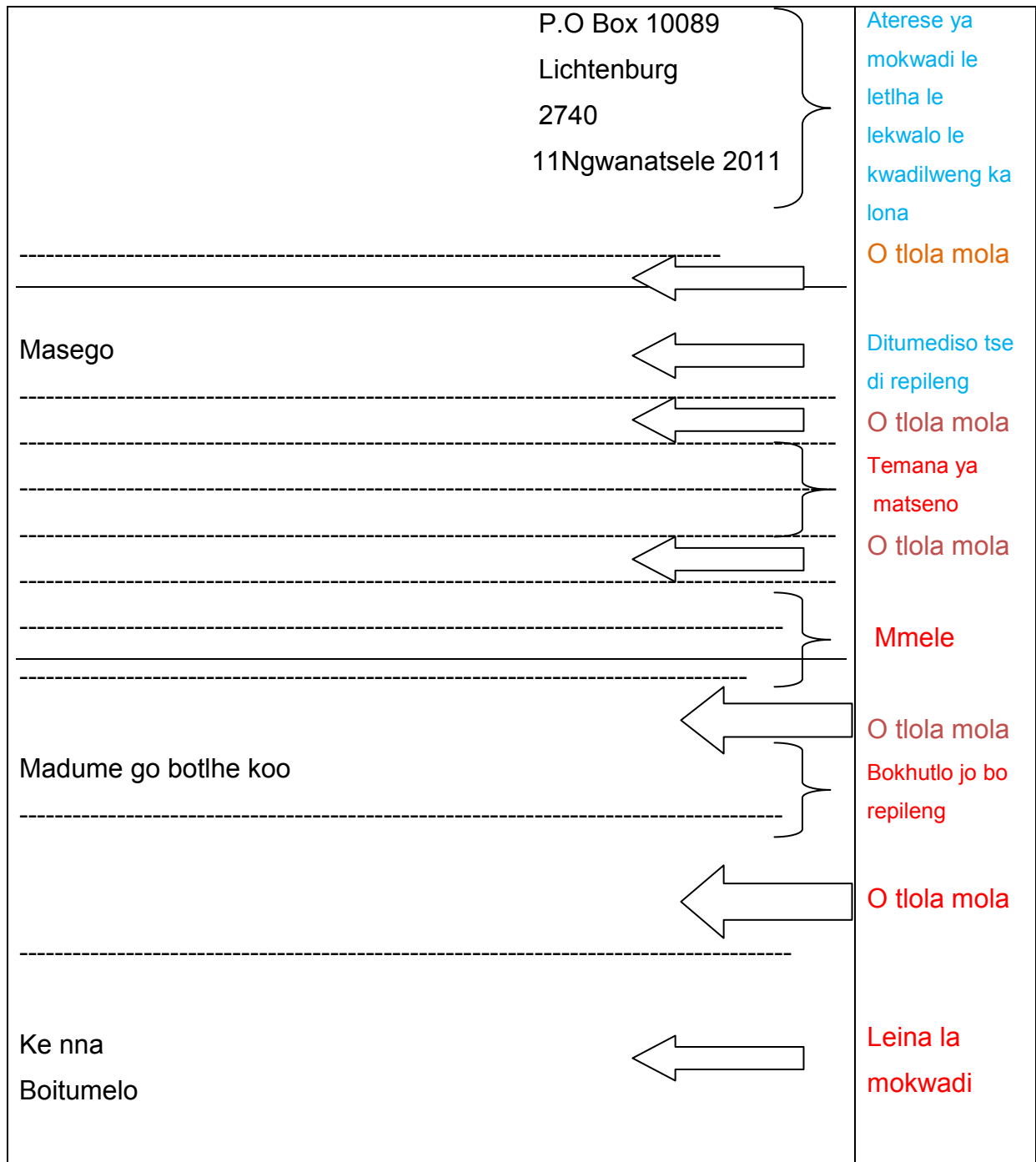
Makwalo a e seng a semmuso/a botsalano

Makwalo a e seng a semmuso a ka kwalelwa, gareng ga tse dingwe, go:

- leboga
- utlwela botlhoko
- eleletsa masego
- kwalela tsala kgotsa mongwe wa ba losika –o tlotla fela tiragalo nngwe e e rileng.
- keletsomasego.

Sekao sakagego ya lekwalo la botsalano:

Sekao sa letlhomeso la lekwalo la botsalano ke seo se a latela:

Tlhokomela dintlha tse di latelang:

- Dirisa rejisetara le setaele sa puo se se repileng.
- Rejisetara yona ke go repa kana go gagamala ga puo. Sekao, fa o bua le tsala ya gago o dirisa puo e e repileng, ga o tlhophe mafoko mme fa o bua le mogokgo wa sekolo sa gago o dirisa puo e e gagametseng.
- Sala dikgato tsa go kwala morago, tsona ke tse: go dira paakanyetsotiro, ditlhangwa tsa ntlha, poeletso, tseleganyo, go tlhotlha diphoso le tlhagiso.

Dintlha tse dingwe tse o tshwanetseng go di tlhokomela ke tse di a latela:

- **Go aga polelo ka nako ya go kwala lekwalo:** Tlhokomela gore o dirisa dipolenolo, makopanyi, maemedi le dithuanyi ka nepagalo go aga dipolelo tse di nepagetseng.
- **Go kwala temana:** Tlhokomela gore temana e nngwe le e nngwe e na le ntlhakgolo/kakanyo ya yona. Lekwalo la gago le nne le tatelano e e maleba.
- Kwala ka puo e e bonolo e e tshelang.
- Le nne le matseno, mmele le bokhutlo.
- Le nne le aterese e le nngwe ya mokwadi, ka letlha le lekwalo le kwadilweng ka lona (fa tlase ga aterese)
- Le nne le ditumediso tse di repileng tse di tlang fa morago ga aterese ya mokwadi.
- Bokhutlo bo repile le go salwa morago ke leina la mokwadi.

Lekwalo la semmuso (la ngongorego)

Go a tlhokega mo botshelong gore ka dinako dingwe motho a golagane le batho ba ba gaufi kgotsa ba ba kgakala le ena ka tlhaeletsano ya lekwalo. O ka golagana le setheo sengwe ka maikaelelo a go tlhagisa ngongorego mabapi le sengwe. Mo ntlheng e, o tshwanetse go dirisa lekwalo la semmuso, go kwalela setheo se o batlang go tlhagisa ngongorego ya gago ka ga sengwe kwa go sona.

Dintlha tsa tlhokomelo

- Lekwalo le, le tshwanetse go nna le diaterese di le pedi, ya mokwadi, e e kwalelwang kwa godimo mo letsogong la moja, le ya mokwalelwa, e e kwalwang mo letsogong la molema morago ga go tlola mola fa go se na go kwalwa ya mokwadi.
- Ditumediso e nne tse di tlhomameng, sekao; Motlotlegi, Rra, Mma jalo le jalo.
- Ditumediso di kwalwa fa tlase ga aterese ya mokwalelwa morago ga go tlola mola.
- Setlhogo sa lekwalo se kwalwa fa tlase ga ditumediso morago ga go tlola mola mme se tshwanetswe go thalelwa fa se kwadilwe ka ditlhaka tse dinnye.
- Lekwalo le, ke le le khutshwane, gakologela go kwala ka mokgwa o o tla dirang gore baamogedi ba tshedimosetso ya lona ba le tlhaloganye ka nepo, ba tle ba neelane ka tsibogo e e maleba, e e amogelesegang.
- Kwala o tlhamaletse kwa ntlheng, o tthagise fela se o batlang tharabololo ya sona.
- Lekwalo le ka ntlha ya fa e le la semmuso, puo, moonno le segalo tsa lona e tshwanetse ya nna tse di tlhomameng e bile di supa fa mokwadi a le boingotlo.
- Supa rejisetara e e tlhamaletseng ya puo, rejisetara e, e se nne e e repileng go tshwana le e e dirisiwang fa go kwalwa lekwalo la botsalano ka gonne fa o kwalela mongwe wa maemo a a rileng, o ka tswa o mo itse kgotsa o sa mo itse.
- O ka nna wa kwala dinomoro tsa mogala kwa o ka fitlhelwang gone fa e le gore go ka tlhokega gore o neelana ka tshedimosetso nngwe e e rileng mo godimo ga e o neelaneng ka yona.
- Supa bokhutlo jo bo tlhomameng bo latelwa ke sefane le ditlhakaina tsa gago.
- Sala dikgato tsa go kwala morago, e leng: go dira paakanyetsotiro, sekwalwa sa ntlha, poeletso, tseleganyo, go tlhotlha diphoso le tthagiso.

Sekao sa lekwalo la ngongorego

P. O. Box 9587
Meridianburg
0299
17 Diphlane 2013

Motsamaisi

Lekgotlatoropo la Ditsobotla

139 Tsela ya Thabo Mbeki

Gaetsho

2677

Rra/ Mma/Motlotlegi

NGONGOREGO MABAPI LE BOIMANA BA BANA BA PORAEMARI

Ke kwala jaana go ngongorega mabapi le maitsholo a bagolo mo baneng ba poraemari. Bana ba, ba sa le banye go ka ima ka ba se na maitemogelo a a kalo ka botshelo.

Batho ba ba imisang bana ba, ba gatelela ditshwanelo tsa bona e bile seno ke mokgwa mongwe wa tsholo e e makgwakgwa e ba e itemogelang. Go utlwiswa botlhoko go bona sekolo se sa supe kgatlhego epe ya go bega badiri ba kwa sepodising. A lebaka la kgogo e, ya dinao ke ka gobo bangwe ba bagami ba tiro e e setlhogo e, e le barutabana ba sekolo se bana ba ba tsenang mo go sona? A lefapha la thuto le tla go ba tseela dikgato maikaelelo e le go sireletsa tiro ya bona?

Pabalesego ya bana mo diatleng tsa barutabana e a tlhobaetsa. Go betelwa ke motho yo o mo tlase ga tlhokomelo le tataiso ya gagwe ga go monate le e seng. Maitsholo a barutabana a tota a supa gore e le ruri moloi ga a na mmala. Ke palelwa ke go itshokela go bona bokamoso jwa bana bo senngwa ke lebile.

Nka itumela fa botsamaisi bo ka batlisisa maitsholo a, mme ga tsewa dikgato tse di maleba go ba ba amegang.

Tiego go rarabolola bothata jo, e tla mpateletsa go tseela lefapha kwa kgotlatshekelong.

Weno ka boikokobetso

Kesaobaka M.

Lekwalo la phelegetso

Lekwalophelegetso ke lekwalo la semmuso le le kwalelwang setheo se se rileng. Mokwadi o kopa phatlhatiro kana thuso mo setheong seo.

Aterese ya Mokwadi wa lekwalo
(GO SE NNE LE MATSHWAO
A PUO NTLE FELA FA E LE GORE
GO DIRISITSWE P. O. BOX)

TLOLA MOLA

Aterese ya mokwalelwa
(GO SE NNE LE MATSHWAO
A PUO NTLE FELA FA E LE
GORE GO DIRISITSWE P. O. BOX)

TLOLA MOLA

Ditumediso(E ka nna Motlotlegi/Rra/Mma(GO SE NNE LE MATSHWAO A PUO) O letleletswe go dirisa ditumediso tse di maleba go yo o mo kwalelang.

TLOLA MOLA

SETLHOGO (se kwalwa ka ditlhakagolo mme fa se kwalwa ka ditlhaka tse dinnye se thalelwe)

TLOLA MOLA

Diteng: Ditemana di le tharo go ya go di le nne,go tsenyeleditswe le ya matseno. Ela tlhoko gore temana e nngwe le e nngwe e hupile kakanyokgolo ya yona e bile go na le neeletsano e e siameng magareng ga tsona. Tlola mola morago ga temana e nngwe le e nngwe. (Gakologelwa go tlola mola morago ga temana e nngwe le e nngwe). Bokhutlo

TLOLA MOLA

Weno ka boikokobetso/Ka boikokobetso (GO SE NNE LE
MATSHWAO A PUO)

Sefane le ditlhakaina tsa mokwadi

Lekwaloikitsiso

- Le kwalelwa ditheo le mafapha a puso fa mong a batla tiro.
- Ke tshedimosetso e e kitlaneng e e maleba thata le mofuta wa tiro e e kopiwang.

Dintlha tse o tshwanetseng go di tlhokomela

- Ka ntlha ya gore bontsi jwa batho mo metlheng e, ba dirisa dithempoleite go botlhokwa go batlisisa gore thempoleite e e gaisang ke efe le gore o ikamanye le yona le go e tlatsa ka mokgwa o e tla go tswelang mosola ka teng.
- Ipapatse/ ithekisetse lefatshe mo pampiring.
- Kwala ka maatla mo mothong yo o simololang go go itse.
- Tlhagisa tshedimosetso e e lolameng, e tsepame, e nne khutshwane.
- Tshedimosetso e nne maleba le se kopo e se lebileng.
- Neela:
- Tshedimosetso ka ga mong.
- Borutegi
- Maitemogelo a tiro (fa go le maleba).
- Dipaki

Sekao sa lekwaloikitsiso lwa go batla tiro

LEINA: Itumeleng Sego

ATERESE: 1048 Motsatsi Street

Tlhabane 8335

DINTLHA TSA KGOLAGANO: Mogala: 053 8396689

Wa letheke: 082 4915 651

imeile: itusego@ gmail.com

LETLHA LA TSALO: 2 Ferikgong 2011

NOMORO YA BOITSHUPO: 760102 5070 087

MAEMO A NYALO: Ga ke a nyalwa

BOSETŠHABA: MoAforikaborwa

DINTLHA TSA DITHUTO

SEKOLO SE SEGOLO: 2003–2007

Sekolo se Segolo sa Mmanape

DITHUTEGO TSE DI FITLHELETSWENG: MOPHATO WA 12

DIRUTWA: Setswana Puo ya Gae

English 1st Additional Language

Afrikaans 1st Adissionale Taal

Mathematics

Physical Science

Life Sciences

METSHAMEKO: Bolotlowa

DIPAKI:

1. Ken Seojane (Rre) Seojane and Associates

156 Jones Street Mogala: 053 861 0092

Kimberley 8300

2. Renette Bojang Moremogolo FET College

19 Modimogale Street Mogala: 053 861 3942

Galeshewe 8300

Sekao sa lekwalo la kgatiso le o ka le tlhagisang

P. O. Box 9587
Meridianburg
0299
17 Diphlane 2013

Motsereganyi
Lekwalodikgang la Naledi
1739 Tsela ya Thabo Mbeki
Mahikeng
2978

Rra/ Mma/Motlotlegi

BOLWETSE BA LEBOLELATENG GA SE BOLEO.

Go le gantsi ke a tle ke gakgamalele batho ba ba sisimogang batho ba ba tshwaeditsweng ke bolwetse ba Lebolelamading le go ba tshaetsa matlho. Go ya ka nna batho ba mothale o, ke dilalome, ga ba tshwanelwa go letlelelwa go tshela.

Bolwetse jo bo tswana fela le loso, ga bo tshaole e bile bo ka go tshwara ka nako e o sa solofelang ka yona. Bagaetsho, boemong jwa go itira ba ba phepa ntswa gona re itse gore ga re phepa, a re nneng seoposengwe go kgaratlhela thibelo ya bolwetse jo. A re supeng maikarabelo mo kgodisong ya bana ba rona ka gonne ke ka makgetlo a le mantsi o fitlhela re palelwa ke go tshaloganya metsamao ya bana ba rona.

A re rateng motho yo o tshwaeditsweng ke bolwetsi jwa Lebolelamading. A maitsholo a re ba bontshang ona a laolwa ke bothokakitso ka ga bolwetsi jo kgotsa a laolwa ke boikgogomoso? Botho ba rona re le Bantsho bo ile kae?

Ke solofela fa re ka fetola maitsholo a rona go balwetse ba bolwetse jo mme mmogo ra fenyana megopolo e e fosagetseng ka bona.

Moagi yo o tshwenyegileng

Bapaletswe J. J.

Dintlha tsa tlhokomelo

Tiriso ya matshwaopuiso mo lekwalong

Tiriso ya matshwaopuiso a a latelang: Phegelwana, khutlo le tiriso ya dikhutshwafatso: Aterese ya lekwalo e dirisa dikhutshwafatso mmogo le dikhutlo. sk. P.O. Phegelwana e ka dirisiwa mo mmeleng wa lekwalo fa go tlhokagala. Go se dirisiwe letshwaopuiso lepe mo bokhutlong jwa lekwalo. .

Lekwalo la taletso

Dintlha tsa tlhokomelo:

- Tlhalosa gore ke ka ntlha ya eng fa o bona go tshwanela gore tiro e dirwe ke mokwalelwa
- Neela dintlha tsa moletlo (nako, lefelo, letlha le nako)
- Tlhalosa gore ke bomang ba laleditsweng
- Mo neele setlhogo/ntlha e lo ratang a ka bua ka yona
- Ama ntlha ya thulaganyo ya didiriswa
- Neela nako e lo ka mo e rebolelang
- Tlhalosa ka tsa marobalo le ditshenyegelo tse di ka nnang teng mo moletlong le se lo tla mo se direlang
- Kopa boikitsiso jo lo ka bo dirisang go mo itsise pele a ka neela puo.

Sekao sa lekwalo la taletso

Ngaka Molapo
224 Hillside Avenue
Klerksdorp
8765

Kereke ya Anglican
P. O. Box 56
Maruping
8665

Rra

TALETSO YA GO NNA SEBUI-SEGOLO

Re le mokgatlho wa bašwa ba kereke ya Anglican mo Maruping re kgatlhilwe thata ke dipuo tsa gago tsa thotloetso tse di kgonang go aga bašwa. Re ka nna motlotlo thata fa o ka tla go nna sebui-segolo mo moletlong wa rona wa letsatsi la bašwa.

Moletlo o tla tshwarelwa kwa kerekeng, ka Seetebosigo a le lesome le borataro, go tloga ka ura ya lesome mo mosong. Re ikaelela go laletsa bašwa ba dikereke tse dingwe mmogo le baruti ba sedika sa rona.

Re eletsa fa o ka bua le rona ka ntlha nngwe e e amanang le thotloetso mo bašweng mo malatsing a gompiano. Re ka go rebolela metsotso e le masome a le mararo mme o re itsise fa e le gore go didiriswa tsa kutlo le pono tse re ka di rulaganyang.

Fa o amogela taletso ya rona lekgotla la kereke le tla tsaya maikarabelo a go go tshelela lookwane lwa go tla le go boa. O ka rulaganyediwa marobalo le sefitholo mo lefelong la Kamogelo le le gaufi le kereke.

A o ka re romelela boikitsiso jwa gago mmogo le setshwantsho sa gago fa o amogela taletso ya rona? Re ikaelela go dirisa setshwantsho mo ditaletsong tsa rona le mo mananeo-tsamaisong a moletlo wa rona.

Re solofela fa o tla sekegela kopo ya rona tsebe mme wa amogela taletso e.

Ka boikokobetso

Tlhalefo Morole

Modulasetulo wa Mokgatlho wa Bašwa

Setlhangwa sa tirisano: Athikele ya makasine

Dintlha tsa tlhokomelo

Barutwana ba tshwanetse go itlwaetsa go kwala diathikele tsa makasine tse di tswileng diatla ka sengwe le sengwe se ba boneng se le bothokwa go ka kwala ka sona, gammogo le diathikele tse di tshegisang gore ba kgone go tshegisana, kgalana, go intsha bodutu, go tshega ka ga sengwe, le go kgala setlhogo sengwe se se maleba.

Tlaa re ithuteng go kwala athikele ya makasine. Dintlha tse di di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go kwalwa athikele ya makasine:

- Athikele e tshwanetse go nna le tshedimosetso mme e bile e ngoke.
- Setlhogo se nne sekhutshwane, se nne le maatla e bile se ngoke
- Maina, mafelo, dinako, maemo le tshedimosetso e nngwe le e nngwe e e bothokwa e tshwanetse go akarediwa mo athikeleng
- Diathikele tsa dimakasine di kgaogangwe ka dikholomo gore puiso e nne bonolo
- Tiro e rulagangwe sentle mme e kgaogangwe go ya ka ditemana tse di nang le matseno, mmele le bokhutlo.
- Leina la mokwadi le tlhagelele
- **Go aga polelo:** o tshwanetse go dirisa dipopego tsa puo le melawana ya tiriso ka nepagalo. Dirisa mabotsi fa go tlhokagala. Dirisa mefuta e e farologaneng ya dipopego tsa puo le melawana ya tiriso go gatelela bokao jo bo lolameng. Dirisa thulaganyo e e lolameng ya dipolelo go bontsha kgatlhego le kgatelelo.
- **Go kwala temana:** O tshwanetse go dirisa dikarolo tse di farologaneng tsa ditemana. Athikele e nne le setlhogo, dikakanyokgolo le dintlha tsa tshegetso. Go netefatsa nyalano, kwala mefuta e e farologaneng ya ditemana le ditlhangwa o dirisa mafoko a a lemosang kgotsa makopanyi.
 - **Tlhopho ya mafoko:**Dirisa puo e e tlhamaletseng. Neela dintlha le go tlhagisa kakanyo.
 - **Melawana ya puo:** Dirisa ditlhakakgolo le matshwaopuiso ka nepagalo

Banna ba bathobantsho ba reng ka basadi ba bakima?

Banna ba batho bantsho ba rata basadi ba bona ba nonne.
Ke ba le mmalwa fela ba ba ratang basadi ba basesane.

Le gale mongwe le mongwe
o itlhophela se a se ratang,
bokima kgotsa bosesane go tswa mo mothong.
Go na le banna bangwe ba ba sotlhang basadi ba bona
ka bokima jwa bona letsatsi lengwe le lengwe.
Basadi ba mofuta o ba feleletsa ba sa tlhole ba itshepa ka ntlha ya se. Ba simolola go nwa ditlhare tsa go diga mmele maikaelelo e le go kgathlisa banna ba bona.
Banna ba tshwanetse go dira gore basadi ba bona ba ikutlwe ba le motlotlo ka boima jwa

bona, e seng go ba sotlha mo meweng.
A basadi le bona ba nne le go itshepa, ba se ke ba ipaakanya fela ka ba batla go kgatlha banna ba bona.
Se se tona ke gore o ikutlwa jang ka se o leng sona. A fa o itebelela mo seiponeng o kgotsofalela se o se bonang mo seiponeng. Kgotsofalela se o se boneng gonne fa o sa ithate o tla ratwa ke mang?
E kwadilwe ke Masego Lekome.
Ditshwaelo di ka romelwa go: Masego.
Lekome@gmail.com

Dintlha tsa tlhokomelo

- Gopola dikgato tsa go kwala: Go dira paakanyetsotiro, go kwala ditlhangwa tsa ntlha, go boeletsa, go tseleganya, go tlotlha diphoso le go tlhagisa

Thulaganyo e ka nna jaana:

setlhogo \Rightarrow se sekhutshwane mme se ngoka

Matseno \Rightarrow a makhutshwane mme a kgatlhise

Mmele \Rightarrow ditemana tse di farologaneng

Bokhutlo \Rightarrow jo bokhutshwane mme bo gopolega bonolo

Go kwala mmuisano

Mmuisano ke mokgwa wa tlhaeletsano o o dirisiwang ke batho ba le babedi kgotsa go feta ba aroganya dikakanyo ka ga setlhogo sengwe. Mmuisano o kwalwa ka mokgwa wa terama.

Dintlha tsa tlhokomelo

- Supa motlotlo magareng ga batho ba le babedi.
- Kwala go refosana puo fa go ntse go tsweletswe, ka tlhamalalo go tswa go ntlhakemo ya mmui.
- Gakolola batsayakarolo (kgotsa babuisi) gore ba tshwanetse go bua/ tlhagisa tiragatso mo masakaneng pele ga mafoko a buiwa.
- Tihola maemo a tiragatso pele ga o e kwala.
- Dipuisano ke selo se sentle se o ka se dirisang fa o dira lenaneo le le kwalwang, ka go bo dipuisano di senola Setswana se se buiwang, se ka nna gaufi thata le se se kwadilweng.
- Dipuisano ga di tlhoke go nna magareng ga batho ba ba babedi fela.
- Go bopa polelo: Dirisa sediri, lediri (letiro), sedirwa, dipaka, mediriso, tumelo, kganetso, madirimathusi, tira le tirwa, puosebui le puopegelo. Dirisa mabotsi

(goreng? kae? jang? eng?) Dirisa thulaganyo e e lolameng ya dipolelo go bontsha kgatlhego le kgatelelo.

- Go kwala temana: Kwala dikarolo tse di farologaneng tsa ditemana: polelo e e tshwereng kgangkgolo ya temana, dikakanyokgolo le tse di di tshegetsang, matsenoa a kgatlhisang, mmele le bokhutlo.
- Tlhopho ya mafoko: Tlhagisa bokao jo bo tlhamaletseng
- Go thaloganya rejisetara le setaele sa puo e e kwalwang: Dirisa rejisetara e e maleba. Bua ka tlhamalalo le mmuisi ka tsela e e dirang gore a ikutlwe o bua le ena.
- Kwala ka kgodisego le go itshepa, o se ke wa kopa maitshwarelo a kemo e o e tshotseng.
- Dirisa dintlhakemo tse di farologaneng fela fa go tlokega.

Melawana ya puo: Dirisa ditlhakakgolo, phegelwana, matshwao a nopolo, khutlo, letshwao la potso, ngati, thalela, tlhakatshesane, phegelo, lenalana, tlamanyi, thaladi le masakana.

Sekao sa Mmuisano ke seo se a latela

Masego: Nkgonne Boitumelo!

Boitumelo: Bua ke go reeditse.

Masego: A o utlwile gore mme a reng?

Boitumelo: (Ka go makala) Ka eng nnaka?

Masego: O letse a omanela mokgwa o re lebelelang thelebišene ka ona.

Boitumelo: O ne a raya wena ka ke wena yo o sa neyeng thelebišene mowa. O e lebelela bosigo le motshegare.

Masego: Maabane ga ke ise ke lebelele thelebišene. Nna ke nagana gore o buelela mo go wena.

Boitumelo: Go siame Masego, re tla bona gore o ne a buelela mo go mang, mme gona o bua nnete ka gore e re tlhokisa nako ya go buisa.

Masego: Re tla bona.

Go kwala Puo

Puo e, ke e e kwalwang ka maitlhommo a go e tlhagisa fa pele ga batho ba o kopilweng go ba gakolola ka sengwe. O kwala jaaka e kete o bua le batho bao ba fa pele ga gago.

- Neela maitlhommo a puo ya kopano, ke eng se o ratang go se fitlhelela.
- Tlhokomela mofuta wa kopano, sk. Ditlhomamiso, lenyalo, jalo jalo.
- Bareetsi ke bomang, a ke bašwa, bogolo, jalo jalo.
- Fa o simolola, dumedisa bareetsi le go leboga ba ba go laleditseng go bua.
- O ka simolola ka go dira motlae gore o ngoke bareetsi.
- Puo e na le matseno, mmele le bokhutlo.
- Leboga bareetsi ka ba go adimile ditsebe.
- Gopola dikgato tsa puo e leng: Paakanyetsotiro, ditlhangwa tsa ntlha, poeletso, tseleganyo le tlhagiso.
 - Aga dintlha tsa gago ka tolamo le go tila go phatlhalala ga dintlha.
 - Lekalekanya kganetsano ka go neelana ka dikgonagalo tse di utlwalang.
 - Bokhutlo bo botlhokwa, fela ga se tshobokanyo ya se se kwadilweng.
- Go aga polelo: Dirisa dipolelo tse dikhutshwane.
- Go kwala temana: Rulaganya le go lomaganya dintlha tsa gago gore puo e elele.
- Tlhopho ya mafoko: Dirisa dikakanyo tse di bonolo ka dikao tse di

tlwaelegileng.

- Go thaloganya rejisetara le setaele: se dirise ditlhapa kgotsa tshotlo.

Sekao sa puo

Puo e o ka neelanang ka yona fa o kopilwe go bua le barutwana ka ga mogare le bolwetsi jwa lebolelamading.

Ke rata go dumedisa moradise le go mo lebogela go nnaya tšhono ya go bua le phuthego e e fa. Ke tswelele ka go dumedisa baeng ba tlotlo ba ba nang le rona

gompieno, batsadi, barutabana le mogokgo wa sekolo se.

Ke itumeletse gore lo bo lo bone go tshwanela gore mongwe a tle go bua le barutwana, mme lwa baya tshepo ya lona mo go nna, lwa laletsa nna go dira tiro e, ke leboga go menagane.

Barutwana ba ba rategang, bophelo bo thata bonnake. Mogare le bolwetse jo jwa lebolelateng, bo teng e bile bo a bolaya. Tlaa re lekeng go itlhokomela. Go

na le mokgwa o le mongwe fela o re ka itlhokomelang ka ona, e leng go sa tseye karolo mo thobalanong, re santse re le bannye thata. Tlaa re direng tsa bongwana e seng tsa bogolo.

A go na le mosetsana yo a ka nthayang a re ena ga a batle go nyalwa a ise a angwe ke ntsi? Ga ke dumele fa a le teng. Go lona basimane ke rata gore, ke lona ba lo etelelang pele mo dintlheng tsa marato. Fa e le gore o tota o rata mosetsana, mo tlhokomele mme o se ke wa mo pateletsa go dira sepe se a sa se batleng.

Ke solofela fa puo e, e sedimoseditse mongwe le mongwe wa lona. A tshedimosetso e, e se ke ya wela mo mmung o o sa nonang.

Ke itumelela go bo lo nkadimile ditsebe.

Ke a leboga

Pegelo

A re ikhumiseng ka kitso ya go itse le go tlhaloganya pegelo le go kgona go e kwala. Pegelo ke tlhaloso e e rulagantsweng ya ditiro kgotsa ditiragalo, maitemogelo le diphitlhelelo tsa mokwadi. Pegelo e neelana ka kitsiso go tloga go lephata lengwe go ya go le lengwe. E thusa go boloka molaetsa kgotsa tiragalo nngwe ya botlhokwa mo setheong.

Dintlha tsa tlhokomelo

- Setlhogo sa pegelo se tshwanetse go supa sentle gore e ka ga eng.
- O tshwanetse go kaya gore ke mang yo o tshwanetseng go amogela pegelo e.
- E tshwanetse go kwalwa ka pakapheti.
- Tirwa e ka dirisiwa go supa bonnete.
- Dintlha tsa botlhokwa di ka totobadiwa.
- Ditlhogwana di kwala ka ditlhaka tse dikgolo.

- Ditlhogwana di newa dinomoro gore di tle di fitlhelelwe bonolo.
- Mokwadi wa pegelo o tshwanetse go kwala letlha leo a e kwalang ka lona le go e saena.

Pegelo ka moletlo wa dikabo tsa barutwana ba Mophato wa 12 ba Sekolo se Segolo sa Rakoko o o neng o tshwaretse kwa Sun City ka la 19–20 Mopitlwe 2011

DIPALANGWA:

Bese e e neng e thapilwe e ne e tshwere nako, e le manobonobo le go tlhokomelwa sentle. Re atlenegisa gore e ka thapiwa gape fa re na le loeto mo nakong e e tlang.

MAROBALO:

Malao a a tlatlhaganeng a re robetseng mo go ona a ne a le phepa, botobetobe le go nna le phatlha e e lekaneng gare ga ona. Mafelo a go ithusa a ne a le phepa a tlhokometswe sentle.

DIJO LE LEFELO LA BOJELO:

Lefelo la bojelo le ne le le phepa, go tsena lesedi le mowa o o lekaneng. Ditafole le ditulo di ne di lekane e bile di feta ka palo. Phaposi ya boapelo e ne e le phepa e na le dijana tse di lekaneng tse dintle.

TSA GO ITUMEDISA:

Barutwana ba ne ba tletse boithlamedi, ba itumedisa thata le moletlo wa bofelo o ne wa atlega thata. Ditebogo di tshwanetse go lebisiwa go Rre Sedupane ka matlhagatlhaga le dithulaganyo tsa gagwe.

TSHIRELETSO:

Barutabana le barutwana ba ne ba ikutlwa ba bolokegile thata ka ntlha ya balebeledi ba ba neng ba le gona diura di le 24 ka letsatsi. Ba ne ba tlhokometse dikgoro motshegare le go dikologa legora bosigo.

DIKATLENEGISO:

Moletlo o, o atlegile thata. Re atlenegisa gore lefelo le, le ka dirisiwa gape mo nakong e e tlang gonne le na le dilo tsotlhe tse re batlang go di dirisa. Re kopa gore kopo ya go le dirisa e diriwe go sa le gale gonne ke lefelo le le ratiwang thata ke ditheo le batho.

Tshaeno: L Mabote

Modulasetulo: Lekgotla la Barutwana

Letlha: 30 Mopitlwe 2011

Go mefuta e le mentsinyana ya dipegelo, go ya le gore ke ya lebaka lefe.

Dipotsotherisano

Dipotsotherisano: Ke eng?

Dipotsotherisano ke kopano e e rulaganeng e mo go yona go nang le yo o bodiawang dipotso (motsenela potsotherisano) go fitlhelela tshedimosetso ka sengwe se se rileng.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso ya tsona mo dikgatong tsa go kwala.

Rejisetara, setaele le lentse

- Dirisa rejisetara e e maleba: e e tlhomameng, kgotsa e e sa tlhomamang, go ya ka maemo a batsenela dipotsotherisano.
- Bua ka tlhamalalo le mmuisi ka tsela e e dirang gore a ikutlwe o bua le ena.
- Kwala ka kgodisego le go itshepa, o se ke wa kopa maitshwarelo a kemo e o e tshotseng.
- Dirisa dintlhakemo tse di farologaneng fela fa go tlhokega.
- Dirisa mabotsi, matshwao a tsiboso jalo le jalo.

Tlhopho ya mafoko

- Dirisa mefuta e e farologaneng ya madiri, mabotsi, matlhaodi le matlhalosi go tlisa kakanyo e e rileng le tshedimosetso le tlhaloso e e lolameng fa go kwalwa.
- Dirisa puo e e tlhomameng ka mokgwa o o maleba.
- Neela dintlha le go tlhagisa kakanyo.
- Tlhagisa bokao jo bo tlhamaletseng

Dipopego tsa polelo

- Dirisa dipopego tsa puo le melawana ya tiriso ka nepagalo.
- Dirisa mabotsi, madiri, matlhalosi le letshwao la tsibogo.

Diponagalo tsa dipotsotherisano

- Go tshwanetse ga nna le motsenela-potsotherisano yo o bodiwang dipotso.
- Go tshwanetse ga nna le yo o botsang dipotso.

Potsotherisano

- E tsaya sebopego sa mmuisano.
- Potsotherisano go le gantsi ke puo e e kwadilweng e bile ke se se tshwanetseng go diragala.
- Neelana ka leina la mmui mo molemeng wa tsebe e e dirisiwang.
- Dirisa mola o mošwa go supa mmui yo mošwa.
- Fa barutwana ba kwala potsotherisano, ba ithuta ka bonako magareng ga
- Setswana se se buiwang le se se kwalwang, gape ba ka itemogela gore go kwala potsotherisano e e buisegang ka gale go akaretsa go tseleganya ka kelotlhoko.
- Dipotsotherisano ke dipotso tse di batlisisang ka ga motsenelapotsotherisano ka go mmotsa dipotso.

Sekao sa potsotherisano

Potsotherisano magareng ga bathapi le mothapiwa

Mosidi o batla tiro ya bokwaledi mo setheong sa malatlha mme o ya go tsenela dipotsotherisano.

Mothapi wa 1: Dumela Mosidi

Mosidi: Dumela rra.

Mothapi wa 1: A o tsogile sentle, nna ke rre Rapula mokwaledi mogolo wa setheo se.

Mosidi: Ke tsogile sentle rra.

Mothapi wa 1: Ke tlile go go itsise badiri ka nna ba ba tlileng go go botsa dipotso ke kopa o lokologe o tle o kgone go araba dipotso tse re tla go botsang tsona sentle.

Rre yo o mo letsogong la me la moja ke rre Molamu ke mogokaganyi mo setheong se sa rona sa malatlha. Mme yo o ka fa letsogong la me la molema ke mme

Gomolemo ke motsamaisi wa setheo. Mongwe le mongwe wa bona o tlile go go botsa dipotso di le pedi. Go tla simolola nna.

Potso ya ntlha: Re bolelele gore goreng re tshwanetse go go thapa mo setlamong se?

Mosidi: Ka gonne ke na le makwalo a thuto le maitemogelo a le mantsi mo tirong e.
O KA TSWELE TSA POTSOTHERISANO E.

Lenanetema le metsotso ya kopano

Pele kopano e bidiwa go tlhokega gore komiti e:

- Sobokanye se se tla buiwang kwa kopanong.
- Romelele balalediwa lenanetema pele ga kopano.
- Rulaganye dintlha go ya ka botlhokwa jwa tsona pele ga kopano.
- Tseye tshwetso mabapi le letlha, lefelo le nako e ntlha e nngwe le e nngwe e tla e tsayang.

Dintlha tsa botlhokwa

- Lenanetema ke kitsiso le kgobokanyo ka dintlhakgolo tse go tlleng go buiwa ka tsona mo kopanong e e rileng. Le thusa batlapitsong go itse se ba se bilediwang le gore ba tle pitsong ba ipaakantse, ba rulagantse ditshwaelo tsa bona sentle.
- Tshedimosetso yotlhe ya kopano e tshwanetse go kwalwa mo lenanetemeng gore maloko a tle a bone tshedimosetso/ ba ipaakanye / ba bone gore ba tsaya letlhakore lefe/ ba batle dinopolo pele ga kopano gore ba tle ba goroge ba na le tshedimosetso gore kopano e ka ga eng.
- Letlha le lenanetema le tswang ka lona le tshwanetse gore le se ke la nna gaufi thata le la kopano.
- Ka dinako dingwe, lenanetema le na le go nna le palo ya dintlha tse di ka tshotlhwang ka letlha le le lengwe, fa fela di fitlheletswe, ga go kitla go nna le ntlha epe e nngwe e e ka tsenngwang, ka jalo maloko a tla letela kopano e e latelang go tlhagisa dintlha tsa bone.
- Letlha la kopano e e latelang le a fiwa.

Metsotso

- Go kwalwa se se diragetseng kwa kopanong.
- Go tlhagelela dintlha tse di latelang:
- Leina la setlamo, lefelo le nako e kopano e tshwerweng ka yona.
- Rejisetara ya batsenela kopano.
- Ditshwetso tse di tserweng lefoko ka lefoko.
- Go tlhagisiwa tshobokanyo ya se se tshitsintsweng le se go dumalanweng ka sona kwa bofelong.
- Go kwalwa ka pakapheti.
- Metsotso fa e kwalwa, ka gale e etelelwa pele ke lenanetema. Metsotso ga e kwalwe e sa pataganngwa le lenanetema.

Lenanetema le tshwanetse go nna le

- Leina la setlamo kwa godimo.
- Setlhogo se se laletsang se na le nako, letlha le lefelo la kopano le rejisetara ya batsenelakopano.
- Dintlha tse di tla buiwang.
- Ka letsatsi la kopano mokwaledi o tshwanetse go kwala dintlha tsotlhe tsa botlhokwa tse go buisanweng ka tsona mme seno ke se se bidiwang Metsotso ya kopano.

A re boneng sekao sa lenanetema jaaka se latela

Kitsiso ya pitso

Maloko otlhe a mokgatlho wa Dikwankwetla a kopiwa go tsenela kopano e e tlaa tshwarwang ka labotlhano 29 Sedimonthole 2013, kwa kerekeng ya Lutere mo Montshiwa Mahikeng ka ura ya borobedi.

Lenanetema

1. Pulo le kamogelo
2. Maloko a a tlileng kopanong
3. Maitato
4. Puiso le kamogelo ya metsotso ya kopano e e fetileng
5. Ditswametsotsong
6. Dintlha tsa kopano
 - 6.1. Loeto la moporesidente wa naga
 - 6.2. Dipholo tsa barutwana ba Mophato wa 12
 - 6.3. Pulo ya legae la bana ba dikhutsana
7. Tsele le tsele
8. Letlha la kopano e e latelang
9. Tswalelo
10. Tshaeno

Mokwaledi: K Lebogo

Nomoro ya mogala: 072 292 7408

Modulasetulo: F Madilo

Nomoro ya mogala: 071 231 6084

A re lebelele sekao sa metsotso e e ka bong e kwadilwe mo kopanong ya di 29 Sedimonthole 2013.

Metsotso ya kopano ya mokgatlho wa Dikwankwetlae e neng e tshwerwe ka Labotlhano 29 Sedimonthole 2013, ka ura ya 20:00 mo kerekeng ya Lutere 12 Montshiwa Mafikeng.

Pulo le kamogelo

Modulasetulo o ne a amogela maloko otlhe a a tlleng kopanong.

Maloko a a tlleng kopanong

Rre F Madilo – Modulasetulo

Mme K Lebogo – Mokwaledi

Rre G Boile – Ramatlotlo

Mme P Selebogo

Mme U Tau

Rre L Wesi

Maitato

Mme B Makobe

Rre K Magagane

Metsotso ya kopano e e fitileng

Metsotso ya kopano e e neng e tshwerwe ka di 11 Diphlane 2013 e buisitswe ke mokwaledi, ya amogelwa mme ya saenelwa ke modulasetulo jaaka metsotso e e amogetsweng.

Ditswametsotsong

Modulasetulo o begile gore o kopane le ramotse mme ba buisana ka kago ya sekolo sa bana ba ba bokoa mo ditlhaloganyong ba kwa Lomanyaneng. Ramotse o itumeletse kakanyo eo, a re mmasepala o beile madi a a kana ka dibilione tse tharo tse di tshwanetseng go dirisiwa go aga le go siamisa dikolo. Motshwaramatlotlo o begile gore ba a atlega go ngoka baagi go tsaya boloko ba mokgatlho wa sepolotiki

wa Moumo. Ba solofetsa go tlisa maina a bakwadisi ba baagi ba ba batlang go tsaya boloko mo pitsong e e latelang.

Dintlha tse dintšhwa

Modulasetulo o boletse maloko gore ba baakanyetse kopano e e tla tshwarwang ke moporesidente wa naga. A re moporesidente wa naga o batla go bona makhanselara otlhe le maloko otlhe a dikarolo tsa ga mmasepala. Ramotse le ofisi ya gagwe ba tsere tshwetso ya gore ba tla dira le barutabana le boemedi ba thuto ba karolo, go tokafatsa dipholo tsa barutwana ba matereki. Ba thapile mokgatlo wa botaki maabane le gompiano go tla go diragatsa dibuka tse di buisiwang ke barutwana ba matereki e bong Juliase Kesara le Dintshontsho tsa Lerato. Porojeke yotlhe e tla jela mmasepala dikete di le lesome tsa diranta. Ramotse gammogo le kantoro ya Tona ba tlile go bula legae la bana ba dikhutsana ka di 1Ferikokgong 2014. Maloko otlhe a BEC a kopiwa go nna teng kwa moletlong.

Kakaretso

Mokhanselara wa karolo S Lebelo o boletse maloko a mokgatlo gore o ntse a tsamaya mo dikolong a gwetha barutwana ba dikolo go kokoanya matlotlo a go thusa batswasetlhabelo ba Tsunami. O boletse maloko gape gore go tla dirwa maparego mo ditseleng go leka go fokotsa lebelo la bakgweetsi ba dijanaga gore ba kgweetse ka iketlo mo mebileng, le go leka go fokotsa dikotsi le go sireletsa bana.

Letlha la kopano e e tlang

Kopano e e latelang e tla tshwarwa ka di 10 Tlhakole 2014. Lefelo la kopano le tla itsisiwe ka nako.

Tswalelo

Modulasetulo o ne a tswalela ka thapelo. Kokoano e khutlile ka 22:30.

Mokwaledi: K. Lebogo

Nomoro ya mogala: 072 292 7408

Letlha: 29 Sedimonthole 2013

Modulasetulo: _____

Letlha: _____

TLHATLHOBO YA BOGARE/BOFELO JWA NGWAGA

SEBOPEGO SA PAMPIRI YA 3: Maduo a le 100

KAROLO YA A: TLHAMO: MADUO A LE 50

Potso 1

- Lo tlaa newa ditlhogo di le 8 tsa ditlhamo, di le 2/3 tsa tsona e tlaa nna tsa pono.
- Lo tlaa tlhoka go araba potso e le nngwe fela ya tlhamo.
- Boleele jwa tlhamo e nne mafoko a le 400-450.

KAROLO YA B: SETLHANGWA SE SELEELE: MADUO A LE 30

Potso 2

- Ditlhogo di le 4 di tlaa newa go tswa mo ditlhopheng tse di neetsweng fa tlase.
- Ditshwantsho di ka dirisiwa fela go tshegetsatsa.

- **Setlhophapha sa 1:** Makwalo-lekwalo le le tlhomameng le le le sa tlhomamang: lekwalo la botsalano le la semmuso-**LEKWALO**
- **Setlhophapha sa 2:** Puo, tsa botshelo jwa moswi
- **Setlhophapha sa 3:** Potsotherisano e e kwalwang (e e tlhomameng) le pegelo e e sa tlhomamang.
- **Setlhophapha sa 4:** Pegelo-e e tlhomamang le e e sa tlhomamang
- **Setlhophapha sa 5:** Kgwebo

Memorantamo, lenanetema le metsotso, lekwaloikitsiso le lekwalophelegetso/la kopo.

- **Setlhophapha sa 6:** Mmedia
Kgatiso, boroutšhara, athikele ya makasine, athikele ya lekwalodikgang, le thadiso (e e tlhomameng)

TLHOKOMELA: Lo tshwanetse go araba dipotso di le pedi go tswa mo ditlhangweng tse tsa tirisano-maduo a le $25 \times 2 = 50$. Boleele jwa setlhangwa e nne mafoko a a kana ka 180-200 diteng fela.

3. Thanolo ya ditlhangwa tse di kwadilweng le tse di bonwang: dipapatso; dikhathunu le ditshwantsho

Ditlhangwa tsa pono ke ditlhangwa tse di bonwang, tse di buisiwang, tse go ka tswang go sa kwalwa sepe mo go tsona kgotsa go ka tswa go neetswe tlhaloso e e rileng ka boripana. Mmuisi o tshwanetse go kgona go utolola thitokgang le molaetsa mo go tsona.

Ke ditlhangwa tse di bogelwang ka matlho mme di na le kgang e di e tlhalosang. Di bontsha bokgabane le boipelo ka go solofelwa gore ka botsona, di tlhagisa maikutlo a a rileng e bile di tlhalosa tiragalo nngwe e e rileng, e ka nna maitsholo, go kgala tsa sepolotiki jalo le jalo. Di na le maatla ka di kgona go ngoka le go tsosolosa maikutlo a a rileng mo baamogeding ba tshedimosetso. Ke ditlhangwa tse e leng gore fa di sekwasekwa ka tsenelelo, mosekaseki o kgona go utolola thitokgang le molaetsa wa tsona.

Maano a tlhotlheletso: A puo le ditshwantsho tse di dirisitsweng ke tsa maikutlo, tlhotlheletso, tse di tsayang letlhakore, tse di digelang, tse di tlhaolang go ya ka mmala, bong, jalo le jalo. Ka moo puo le ditshwantsho di tlhagisang le go bopa meetlo le ditlwaelo ka teng. Seabe sa go dirisa mokwalotlanyo le mebala e e farologaneng, ditlhogo le dinopolo. Ke ka ntlha ya eng setlhogo se kwadilwe ka ditlhaka tse dikgolo le ka mmala o mohibidu?

Dipapatso ke mokgwa o barekise ba o dirisang go ngokela bareki go reka kuno e e phasaladiwang. Papatso e e kwadilweng e ka dirisa puo e e dirisang dikakanyo, dintlha, puo ya maikutlo, puo e e tlhotlheletsang, puo e e digelang le puo e e naganelang letlhakoreng le le lengwe, ka jalo, ga re a tshwanela go dumela sengwe le sengwe se re se utlwang kgotsa re se buisang ka dipapatso. Dipapatso dingwe di dirisa dikakanyo (gantsi ke se mokwadi a inaganelang sona, ga se nna bonnete bope) fa dingwe di dirisa dintlha (seno ke nnete e e senang bana ba phefo mme e bile e ka netefadiwa, sekao, moalo wa tlhago o o reng letsatsi le tlhaba kwa botlhaba). Gore o tlhaloganye papatso sentle o tshwanetse go itse gore e kwaletswe bomang/baamogedi bafe le gore maitlhommo a yona ke afe.

Fa mokwadi a tlhama setlhangwa, o tshwanetse go tlhokomela dintlha tse di latelang:

- Maitlhommo/maikaelelo a setlhangwa. A maikaelelo ka setlhangwa ke go naya tshedimosetso, go ruta, go itumedisa kgotsa go tlhotlheletsa mongwe.
- Baamogedi/babuisi/bareetsi ke bomang? Lemorago la bona le ntse jang le kitso ya bona ka setlhogo.
- Molaetsa ke ofe?
- Mofuta o papatso e tlhagisiwang ka ona. A e kwadilwe? A ke puo? A ke tlhagiso ya mmediantsi?

Puo ya botshwantshi/papiso le didiriswatsa poko di dirisitswe go nna le tlhotlheletso e e rileng mo mmuising le gore puo e se lebage, sk. tshwantshanyo, tshwantshiso, poeletsomodumo, morumo, moribo, jalo le jalo.

Go lemoga tiriso ya puo: ka tsela e e tseneletseng

Go botlhokwa gore fa o buisa kgotsa o reeditse o kgone go lemoga puo e e tseneletseng jaaka e e latelang:

- Ntlha le kakanyo.
- Bokao jo bo tlhamaletseng le jo bo sa tlhamalalang.
- Bokao jo bo totileng ntlha le jo bo itlhametsweng go ya ka tiriso
- Lemorago la setlhangwa le la mokwadi le le amang setso, dipolotiki le loago
- Seabe sa go tsenya le go tlogela (mafoko/dikakanyo) mo bokaong
- Kamano magareng ga puo le maatla
- Puo e e tlhotlheletsang, e e tsosang maikutlo a a rileng, e e digelang, e e sekamelang mo letlhakoreng le le lengwe, e e gobeletlang, le e e lebelelang dilo ka letlhakore le le lengwe, ditsela tse di farologaneng tsa go dirisa puo sk. boteme, go ipopela bokao, go inaganela, dintlha tse di tshegetsang, lebaka la go tsenya kgotsa go tlosa tshedimosetso.

Puo e e lebelelang dilo ka letlhakore le le lengwe – ono ke mofuta wa puo o o lebelelang dilo ka leitlho le le lengwe. Puo e, e nyeuma thata mo dianeng tsa rona tsa Setswana, **sk.** “banna ga ba na thwadi ba bonwe ke mmamariga”. Seane se, se raya gore banna ga ba nnete. Ka jalo ra re seane se se naganela letlhakoreng le

lengwe ka ntlha ya fa se kaya fa banna e le bona fela ba ba senang nnete ntswa le basadi bangwe ba se na nnete. Sekao se sengwe ke se se latelang; banna ba morafe wa matebelele ba rata basadi, seno le sona ke puo e e naganelang letlhakore le le lengwe gone go na le banna ba bangwe ba e seng ba morafe wa matebele ba le bona ba ratang basadi. Puo e e digelang ke puo e e tsietsang motho ka botlhale gore a iphithele a rekile kuno. Ka jaanong re tihaloganya seo ntlha, kakanyo, puo e e lebelelang dilo ka letlhakore le le lengwe le puo e e digelang e leng sona, tlaa re boneng gore a re ka supa dintlha tse di fa isong tse go tswa mo dipolelong tse di latelang: **e lebelelang dilo ka leitho le le lengwe le puo e e digelang.**

Dipapatso

Sekao sa tshekatsheko ya papatso ke se se a latela:

LENANEDIJO LA KFC

Resipi ya sephiri

E siame

Ga o tlhoke go itse go tlhakanya ditswammung le

Diloki go itumelela resipi e, ya tlhago

Resipi ya rona e e itsegeng thata.

Menwana e e tatso monate

Itlhatlhobe

1. E kwaletswe bomang?
2. Go bapadiwa eng?
3. Neela molaetsa wa papatso e.
4. Nopola puo ya maikutlo go tswa mo papatsong e.
5. Nopola puo e e digelang go tswa mo papatsong e.
6. Maikaelelo ka papatso e ke afe?
7. Goreng 'LENANEDIJO LA KFC' le kwadilwe ka ditlhaka tse dikgolo.:
8. Leina le 'ditswammung' le bopile ka dikarolo dife tsa puo?
9. Neela marui a a dirisitsweng mo papatsong e.
10. Ke mafoko afe a a tshwanetseng go gogela mmuisi?
11. A o bona papatso e e fitlheetse maikaelelo a yona kgotsa nnyaa? Neela lebaka la karabo ya gago.

Dikarabo

1. E fitlheetse maikaelelo gonne bontsi bo reka nama e.
2. Menwana e e tatso monate
3. Ya sephiri/Lenanedijo la KFC/ya tlhago/resipe ya rona
4. Lediri le letlhalosi la felo
5. Go ngoka babuisi/ka gore e le setlhogo
6. Ke go tlhotlheletsa batho go reka nama ya KFC
7. E e itsegeng thata/e siame
8. E siame
9. Le fa o sa itse go apaya, fela o tlaa itumelela nama ya KFC
10. Nama ya KFC
11. E kwaletswe batho botlhe

Sekao se sengwe sa papatso ke se se a latela:

Metsi a Sediba sa Tlholego

Ga a ise a tshwarwe ke monna

A siame ka tlholego

Dipotso

1. Ntsha puo ya maikutlo go tswa mo papatsong e e fa godimo.
2. Nopola puo ya tlhotlheletso go tswa mo papatsong e.
3. Bolela gore dipolelwana tse di fa tlase tse ke ntlha kgotsa ke kakanyo, o be o neele mabaka.
 - 3.1. Ga a ise a tshwarwe ke monna.
 - 3.2. A siame ka tlholego.
4. Nopola puo e e digelang go tswa mo papatsong e.
5. Maitlhommo/maikaelelo a mokwadi ke eng ka papatso e?
6. Papatso e, e kwaletswa bomang kgotsa baamogedi bafe?
7. Nopola puo e e naganeng letlhakoreng le le lengwe. Puo e, e diriwa ke eng go naganela letlhakoreng le lengwe?

Dikarabo tsa papatso e e fa godimo tsa morago ga puiso

1. A siame ka tlholego.
2. Metsi a sediba sa tlholego.
 - 3.1. Ke kakanyo ka ntlha ya fa go se na bonnete jwa go re metsi ga a ise a tshwarwe.
 - 3.2. Ke kakanyo ka gonne ga go na bonnete jwa gore go tloga kwa tshimologong a ne a siame.
4. A siame ka tlholego.
5. Go re gogela gore re reke/nwe metsi a.
6. Batho botlhe ba ba nyorilweng.
7. Ga a ise a tshwarwe ke monna. E dirwa ke lefoko monna ka ntlha ya fa monna a tsewa jaaka e kete ke ena fela a kgonang go dira dilo. Mosadi ena o a be a ntse a le kwa gae a setse le bana.

Dikhathunu

Dintlha tse di tshwanetse go tlhokomelwa fa o sekaseka khathunu ke tse di latelang:

- Di dirisetswa go tlhagisa kakanyo ka ga motho yo o itsegeng kgotsa tiragalo e e itsegeng.
- Di bontsha tiragalo ya jaanong ya loago kgotsa ya dipolotiki.
- Di dirisetswa go ijesa monate, fela dingwe e ka nna tsa tlaopo.
- Di bontsha moanelwa le maitshetlego.
- Tshegiso e ka tlhagisiwa ka mokgwa wa tshotlo.
- Tlhokomela baanelwa- A dipopego tsa bona di feteleditswe?
- Setshwantsho se tshwantshitswe kae le gona leng.
- A puo e e dirisitsweng ke ya ditlhopho kgotsa ya dithutego tse di rileng?
- Matshwaopuiso a rotloetsa jang maikutlo le segalo?
- Ditiro di bontshiwa ka tiriso e e botlhale ya tiriso ya sefatlhego.

Itlhatlhobe

1. Khathunu e e kwadilwe ke mang?
2. E ne e gatisitswe leng?
3. Neela maina a baanelwa ba le babedi ba ba tlhagelelang mo khathunung e.
4. Moapei wa thankga ke mang?
5. Neela lebaka la karabo ya gago e e mo go 3 fa godimo.
6. Ke eng se se bontshang gore tota go a fisa?
7. Maemo a a fisang a a fisa mang tota?
8. Fa o bona go ka tswa go diragetse eng?
9. Go diragala eng ka Heath mo khathunung e?

Dikarabo

1. Mothoagae
2. 18 Dec 2011
3. Heath le Zuma
4. Zuma
5. O apere khiba e bile go bontsha ntlo ya boaapelo e le ya gagwe.
6. Dipudula tsa mofufutso o o tlhodilweng ke bolelo.
7. Heath
8. Go ne go na le magatwe a gore rre Zuma o mo tlhatswa diatla ka ntlha ya fa a ne a mo eme nokeng fa a le mo mathateng/ Khathuni e bua ka rre Heath yo o thapilweng ke moperisidente Zuma mme go na le dipuotsa gore o ne a thusa rre Zuma mo molatong wa gagwe o rre Mbeki a neng a mo phara ka ona.
9. Go itshupa Heath a tswa mo ofising/maamong aa fisang a.

Ditshwantsho

Kwa bokhutlong jwa tirwana e, o tshwanetse go ka itse go sekaseka . le ditshwantsho (Ditshwantsho di ka tshwantshiwa le difilimi. Setshwantsho se ka sekasekiwa fela jaaka filimi) o lebile dintlha di tshwana le tiriso ya mebala, bogaufi kana bokgakala jwa motshwantshi go tswa go motshwantshiwa le gore setshwantsho se tshotswe motshwantshi a le mo maemong afe (kwa godimo kgotsa kwa tlase). O tla dira le ka mokwalotlanyo/fonto (Mokwalotlanyo/fonto ke mokgwa o mokwadi a dirisang ditlhaka ka ona. Se, se akaretsa le tiriso ya ditlhaka tse dikgolo le tse dinnye, tse di ntshofadistweng thata le tse di sokameng). Morutabana wa lona o tla lo tlhalosetsa ka dintlha tse di fa godimo tse, mme morago a lo neele sekao gore lo tle lo kgone go itshekatshekala ka bo lona.

Tiriso ya mebala

Fa ditshwantsho di ranolwa, tiriso ya mebala e tshwanetse go tlhokomelwa ka ntlha ya fa e na sepheto mo go bontsheng maikutlo a a rileng. Mebala e e farologaneng e kaya dilo tse di farologaneng. Lebelela mebala e e fa tlase.

Dintlha tsa tlhokomelo

- Bosweu – go sa itse sepe/boitshepo/boitumelo/kagiso
- Botala jwa tlhaga – kgolo/tsholofelo/kgora
- Bohibidu – lerato/go tenega/kotsi
- Botala jwa legodimo – botsididi/ bodutu
- Bontsho – sefifi/ bosula/kutlobotlhoko
- Serolwane- boitumelo

Letlha la makasine

Setlhogo sa makasine

Batshameki bagolo ba terama ya Muvhango

Tshedimosetso e e mo gare ga makasine

Itlhatlhobe: Sekao sa go sekaseka mebala mo ditlhangweng

1. Goreng mokwadi wa makasine a kwadile 'Thandaza le Pheko ba a ratana' ka mebala e mebedi e leng o o serolwana le o mosweu.
2. Goreng mokwadi a dirisitse mmala o mohibidu mo go 'A ba tlaa feleletsa ba le mmogo?/Meiki ga a ineele bonolo.'
3. Goreng mokwadi a dirisitse mmala o mosweu mo go 'A yo ke monna y o mošwa wa ga Pipa?'

Dikarabo

1. O o serolwana o bontsha boitumelo fa gare ga Thandaza le Pheko mme o mosweu o bontsha kagiso e ba nang le yona ka ntlha ya lerato la bona.
2. Ditlhaka tse di dikhibidu go bontsha tenego/kgotsa kotsi e e ka tlisiwang ke ntwana.
3. Mafoko a kwadilwe ka ditlhaka tse ditshweu go bontsha boitumelo.

Sekao sa go sekaseka mokwalotlanyo mo ditlhangweng

- Mokwadi wa setlhangwa a ka dirisa ditlhaka tse dikgolo ka maikaelelo a go ngoka babuisi.
- Mokwadi wa setlhangwa a ka dirisa mokwalo o monnye go bontsha tshedimosetso fela e e tlhagelelang mo.

Bogaufi kana bokgakala jwa motshwantshi go tswa go motshwantshiwa

a. Fa motshwantshi a tsaya motshwantshiwa senepe/setshwantsho, bokgakala jwa gagwe bo ka farologana go ya ka maitlhommo a gawe, ke gore, se a batlang go se fitlhelela. Fela jalo, dinepe tsa gagwe le tsona di tla farologana. **Dikao:**

- Motshwantshi a ka nna kgakala le motshwantshiwa: maikaelelo fano ke go gatelela lemorago e seng motshwantshiwa ka bo ena. Motshwantshiwa o bonagala a le kgakala thata mme lemorago le bonala sentle. Maikaelelo fano ke go gatelela lemorago e seng motshwantshiwa ka boena.

- Motshwantshi a ka nna mo magareng, ke gore, a se kagakala thata le motshwantshiwa. Setshwantsho sa mofuta o, se lekalekanya lemorago le setshwantsho sa motshwantshiwa. Maikaelelo ka mofuta o wa setshwantsho ke gore lemorago le selo se tshwantshiwang di bonagale ka go lekana.
 - Motshwantshi a ka nna gaufi thata le motshwantshiwa: maikaelelo fano ke go gatelela ditebego tsa sefatlhego sa motshwantshiwa e seng lemorago. Fano o kgona go bona le keledi e e rothang mo sefatlhegong kgotsa lebadi ka sefatlhego kgotsa motshwantshiwa a nna mogolo gona le lemorago.
- b. Setshwantsho se tshotswe motshwantshi a le mo maemong afe (kwa godimo kgotsa kwa tlase). Mokgwa o motshwantshi a o dirisang go tsaya ditshwantsho le ona o na le tlhotlheletso mo mokgweng o batho ba tsibogelang baanelwa le maemo ka teng. Go na le mekgwa e e farologaneng ya go tsaya ditshwantsho:
- Motshwantshi a ka tsaya motshwantshiwa a le kwa godimo-mme fano maikaelelo e le go dira gore a lebege a se botlhokwa ka nakao eo. Ga o bone sefatlhego sa motshwantshiwa sentle e bile o lebega a le mokhutshwane thata.
 - Motshwantshi a ka tsaya motshwantshiwa go tswa kwa tlase - mme fano maikaelelo e le go dira gore a lebege a le botlhokwa thata e bile a le maatla ka nako eo. O bona sefatlhego sa motshwantshiwa sentle e bile o lebega a eme sentle.
 - Motshwantshi a ka tsaya motshwantshiwa a lebagane le ena - mme fano maikaelelo a mo magareng.

5.DIPOPEGO TSA PUO LE MELAWANA YA TIRISO

Go kwala tshobokanyo

Tshobokanyo ke mokgwa wa go khutshwafatsa temana e e rileng ka go neela fela dintlha tsa tlhokomelo o dirisa mafoko a gago mme o sa fetole bokao ba temana e e sobokanngwang. Bokgoni jwa go itse go khutshwafatsa ditlangwa, bo botlhokwa ka o bo dirisa mo go ithuteng dirutwa tsothle. Fa o le mokwaledi kwa dikopanong, o dirisa

bokgoni jwa go khutshwafatsa tsotlhe tse dibui di di buang ka go kwala fela tshedimose tso le dintlha tse di botlhokwa tsa kopano eo. O tla tshwanela go sobokanya temana ya mafoko a le 300 go nna le mafoko a le 80-90.

Dintlha tsa tlhokomelo

Fa o sobokanya temana o tshwanetse wa:

- Buisa temana ka kelotlhoko gore o kgone go e tlhaloganya ka bophara.
- E buise gape mme o tsamaye o thalela dipolelo tse di botlhokwa mo temaneng nngwe le nngwe. Seno gantsi ke polelo ya ntlha ya temana e nngwe le e nngwe mme se se latelang ke ditlhaloso tsa temana eo.
- Fa o kwala tshobokanyo, dipoapoeletso, puo e e bofitlha ya botshwantshi le ya papiso, dikao, dinopolo le ditlhaloso tse di ka fitlhelwang mo temaneng eo di tshwanetse go tlogelwa.
- Kwala lenaane la dintlhakgolo. O ka dirisa mafoko a gago mme o sa fetole bokao jwa temana.
- Ntsha sekwalwa sa ntlha sa tshobokanyo ka go kopanya dikakanyo tse ka mokgwa o o siameng.
- Buisa sekwalwa sa ntlha mme o tsamaye o ntsha mafoko a a sa tlhokagaleng, sekao: matlhalosi le matlhaodi.
- Bala mafoko.
- Tlhokomela gore kwa bokhutlong, tshobokanyo ya gago fa o neelana ka yona e a bo e tlhotlhilwe diphoso tsotlhe e bile e le mo sebopegong se se batlegang.
- Ntsha temana ya gago ditlhokwa (tlhokomela mopeleto le puo).
- Neela setlhogo se sekhutshwane fa go kgonega.
- Kwala temana ya gago ya bofelo, o tlhokomele gore o dirisa mafoko a gago.
- Naya palo ya mafoko a o a dirisitseng mo temaneng kwa tlase.

Matshwao a puiso

Tlaa re ithuteng ka matshwaopuiso otlhe ka tota a dirisiwa gotlhe mo go kwaleng.

Letshwaopuiso	Tiriso
Ditlhakakgolo	<ul style="list-style-type: none"> • Go simolola polelo, maina le mo polelong ya ntlha ya puosebui.

Khutlo [.]	<ul style="list-style-type: none"> • Khutlo e bontsha bokhutlo jwa polelo. Di fitlhelwa gape fa morago ga dikhutshwafatso tse dingwe.
Phegelwana [,]	<ul style="list-style-type: none"> • E dirisetswa go kgaoganya mafoko kgotsa dipolelwana mo lenaaneng. • E bontsha bokhutlo jwa polelwana e nngwe le tshimologo ya e nngwe. • Re ka e dirisa fa morago ga 'le gale' jj.
Phegelo [;]	<ul style="list-style-type: none"> • Ke go ikhutsa go go telejana go go lekalekanyang dikakanyo di le pedi tse di amanang kgotsa tse di farologaneng.
Khutlwana [:]	<ul style="list-style-type: none"> • E bontsha gore go latela lenaane, tlhaloso kgotsa kakanyo e a latela. • E itsise le nopollo.
Lenalana [']	<ul style="list-style-type: none"> • E bontsha tlogelo ya tlhaka/ditlhaka dingwe
Ditsejwana [' '] kgotsa [" "]	<ul style="list-style-type: none"> • Matshwao a, a dirisetswa go bontsha puosebui • A dirisetswa go nopola tiro/puo ya motho yo mongwe. • Letshwao la ditsejwana le le sa tlhatlhaganang le dirisiwa fa o dirisa puo ya ditlhopho tse dingwe (puo e e sa siamang).
Letshwao la tsiboso [!]	<ul style="list-style-type: none"> • Le dirisetswa go tiisa segalo sa polelo. • Le dirisiwa fa morago ga dipolelo tse di nang le maikutlo, jaaka, tenego, go tshaba, boitumelo, go tshoga, j.j.
Masakana [()]	<ul style="list-style-type: none"> • Tlaleletso ya tshedimosetso e e kwa ntle ga masakana.
Tlamanyi [-]	<ul style="list-style-type: none"> • E thusa go farologanya bokao • E golaganya ditlhogo le mafoko • E golaganya mafoko a le mabedi go bopa mainatswako

Popego ya leina

Dintlha tsa tlhokomelo

Leina le bopilwe ka tlhogo le kutu. Ke solofela fa rotlhe re itse ditlhopha tsa maina ka re dirile ka tsona fa re ne re dira ka dithuanyi. Sekao, **Mo-** ke tlhogo mme **-tho** ke kutu ya leina, mo bontsing e tla nna **Ba-** e le tlhogo le kutu **-tho**. Setlhopha sa ntlha e leng sa Bo- /Ma-, ke se se akaretsang batho.

Go na le **mefuta e e farologaneng** ya maina e leng: mainakgopolo, mainakgongwa, mainatswako, mainagoboka, mainatota le mainamatswa. Mainakgopolo ke maina a o ka a gopolang fela. Mainakgongwa ke maina a o ka a kgongwang. Mainatswako ke maina a a bopilweng ka go kopanya dikarolo tse di farologaneng tsa puo. Mainagoboka ke maina a a bopilweng go bontsha bontsintsi jwa dilo. Mainatota ke maina a batho le a dilo. Mainamatswa ke maina a a bopilweng go tswa mo dikarolong tse dingwe tsa puo.

Dikao tsa mefuta e e farologaneng ya maina

Mefuta ya maina	Dikao
Mainakgopolo	Boikarabelo (maikarabelo), bonna, bogodimo, boitshwarelo (maitshwarelo), go itshoka, botlhabatsatsi, bokgakala, jalo jalo.
Mainatswako	Leina le leina: sk.lentswe+tshipi>lentswetshipi Lediri le leina: sk. (tlhogo ya leina mo-) ja+nku>Mojanku Leina le lerui: sk.mmatsale+wa gago>mmatsalaago Lediri le letlhalosi: sk. tlhogo ya leina se-+ ya+nokeng>seyanokeng Leina le letlhaodi: sk.monna+mogolo>monnamogolo
Mainagoboka	Diphologolo: kgomo>dikgomo> logomo Mosetsana>Basetsana> tshetsana Podi>dipodi> lobodi Moretlwa> meretlwa> loretlwa

	<p>Mainagoboka a tiholego:</p> <p>Losalaba lwa batho</p> <p>Motlhape wa dikgomo</p> <p>Motshitshi wa dinotshi</p> <p>Phuthego ya badumedi</p> <p>Lesogodi la tsie</p>
Mainamatswa	<p>Mo mading: lokwalo-dikwalo</p> <p>Dikutu tsa mading: -ratana>baratani</p> <p>Dikutu tsa matlhalosi: -kgakala>bokgakala, -godimo>bogodimo/magodimo jalo jalo</p> <p>Dikutu tsa maetsi: -kuru>mokuru</p> <p>Maemeditho: lona>bowena</p> <p>Maemeditota: yona>boyona</p> <p>Dikutu tsa marui: -gaetsho>mogaetsho</p>
Mainatota	Pule, Modise, Mmapule, jalo jalo

Tiriso ya maina

Leina le dirisiwa mo dipolelong ka ditsela tse di farologaneng:

- Sediri sa polelo: **Modise** o ja bogobe.
- Sedirwa sa polelo: Modise o ja **bogobe**.
- Letiro la polelo: Nna **ke moruti**.
- Tlhalosi ya letiro la polelo:
 - Le tlhalosa kopanelo: Mme o tsamaile le Modise.
 - Le tlhalosa nako: Re tla tla **ka moso**.
 - Le tlhalosa sediriso: Mosimane o rema logong **ka selepe**.
 - Le tlhalosa felo: Mme o ile **kwa kgonnyeng**.
 - Le tlhalosa mokgwa: Masego o ne a dumedisa Mogomotsi **ka boikokobetso**.

Madirimafeledi le Madirimafeteledi

- **Madirimafeledi** ke madiri a tiro e e kaiwang ke lediri e felelang mo lediring

Sekao:

Mosidi o a **tlola**.

Tiro ya go tlola e felela mo lediring **tlola**.

- **Madirimafeteledi** ke madiri a tiro e e kaiwang ke lediri e fetelelang mo sedirweng.

Sekao: Mosidi o **tlola** kgati.

Tiro e e kaiwang ke lediri ya go **tlola**, e fetelela mo sedirweng **kgati**.

Tlhathobo ya bogare/bofelo jwa ngwaga

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso, temogo ya puo e e tseneletseng

Tlhathobo ya bogare jwa ngwaga/bofelo jwa ngwaga.

Pampiri ya 1: Tekatlhaloganyo, Tshobokanyo, Puo: Maduo a le 70

Karolo ya A: Tekatlhaloganyo: Maduo a le 30

Potso 1

- Ditlhangwa di le 2: ya porosa le ya pono (setshwantsho).
- Ditlhangwa di tshwanetse go amana.
- Lo tlaa kopiwa go bapisa ditlhangwa tse pedi tse.
- Go tlaa nna le dipotso di le pedi/e le nngwe e e bulegileng.
- Go tlaa nna le potso e le nngwe ya tlhopho ntsi.

Karolo ya B: Tshobokanyo: Maduo a le 10

Potso 2

- Lo tlaa kopiwa go sobokanya setlhangwa ka temana kgotsa ka dintlha.
- Memorantamo o tlaa nna dikarabo di le pedi, e leng ya temana le ya dintlha.

- Ga lo kitla lo tshwaiwa phoso fa lo neile kagego e lo neng lo sa e kopiwa, fela ithuteng go araba dipotso ka mokgwa wa tshwanelo.

Karolo ya C: Puo: Maduo a le 30

- Lo tlaa bodiwa ka ditlhangwa di le 3 mo karolong e. Tsona ke tse: Papatso, Khathunu le Porosa.
- Karolo e, e na le dipotso di le 3.

Potso 3: Papatso: Maduo a le 10

Setlhangwaponno se se kwadilweng/sa molomo se tlaa tlhatlhoba tse di latelang:

- Dithegeniki/malepa a papatso a a akaretsang tiriso ya puo.
- Go tshwanetse ga nna le potso e le nngwe e e bulegileng (potso e e senang karabo e le nngwe fela).

Potso 4: Khathunu: Maduo a le 10

- E tlaa tlhatlhoba: Pono le tiriso ya puo
- Go tlaa nna le potso e le nngwe ya e e bulegileng

Potso 5: Porosa: Maduo a le 10

- E tlaa tlhatlhoba: Tiriso ya puo, thutapuo le dikgono tsa tseleganyo mo tirisong.
- Go tlaa nna le dipotso di le pedi tse di bulegileng mo Karolong ya C (mo papatsong le e le nngwe mo khathunung).
- Go tlaa nna le bontsi jwa dipotso tsa tlhophontsi di le pedi mo karolong ya C)

Diponagalo le melawana ya ditlhangwa tsa tlhaeletsano ya molomo

Go reetsa le go bua ke dikgono tse di farologaneng fela e nngwe e ikaegile ka e nngwe. Ka bobedi di bonala go ya go ile mo phaposiborutelong fa barutwana ba amogela le go buisana ka tshedimose tso. Go reetsa le go bua go go tlhomameng le go go sa tlhomamang mo mabakeng a a kgethegileng, sekao, dingangisano di batla

thuto e e itebagantseng le tsona. Go reetsa le go bua go go tlhomameng le go go sa tlhomamang go lotagantswe le puiso, go kwala le tiragatso ya puo, le go bua go ka naya setlhangwa se se kwadilweng sebopego sa tiro ya molomo (sk. o buisetsa kwa godimo).

Go reetsa

Go reetsa ke kgono e e botlhokwa thata mo go ithuteng puo. Mme seno ga se reye gore dikgono tse dingwe ga di botlhokwa. Fa morutabana a buisa temana o tshwanetse go reetsa ka kelotlhoko ka a tlile go lo botsa dipotso go tswa mo go yona. Go reetsa ka tlhoafalo go tlhokega gape mo dipuisanong tsa ditlhopha ka o tla tshwanelwa ke go tshwaela ka se morutwana ka wena a buileng ka sona. O ka reeletsa dilo di le nne tsona ke tse di latelang:

Go reeletsa tshedimosetso e e kgethegileng

Go reetsa, go na le go utlwelela fela, e nna e ntse e le ntlhakgolo mo tsibogong nngwe le nngwe e e botlhale mo lefatsheng le le re dikologileng. Mo lefatsheng le thekenoloji e itlhomileng kwa pele ka go tlhama dilo tse dintsi jaaka medumo, mantswe, mmimo, go bua, go ithuta le go reetsa tse di leng mosola kgotsa di dirisega e nna sengwe sa botlhokwa. Bontsi jwa dilo tse di tlhagisitsweng fa tlase fa, tse di diragalang mo dikgatong tse di farologaneng tsa theetso tse di kailweng, ga e ne e nna tse di sa tlwaelegang mo barutwaneng ba setlhopha se, barutabana ba tlhoka fela go dira ka dikgato tse ba akanyang gore barutwana ba santse ba di tlhoka.

- Dira dintlhathuto tse di nang le bokao o thadisa, aroganya ka ditlhopha, sobokanya, dira manaanenetefatso, bua gape, tlhalosa.
- Tlhaola molaetsa go tswa mo sebuing.
- Tlhokomelo ya tiriso le bokao jwa mafoko.
- Lemoga, ranola le go tlhatlhoba melaetsa.
- Tlhaloganya ditaello, dikaelo, le ditsamaiso.
- Lemoga dikakanyokgolo le mabaka a a di tshegetsang.
- Aga tshedimosetso ka go: bapisa, obamela ditaello, tlatsa diphatlha, batla dipharologano, tshwaya dintlha, fetisa tshedimosetso, tlhomaganya, tshwantsha, ranola bokao.

- Sala morago tlhagiso ka go: araba dipotso, boeletsa dintlhathuto, kgaoganya dikakanyo ka ditlhopho, sobokanya, tlhalosa, lebelela gape go bua kgotsa go kwala.

Go reeletsa tshekatsheko ya tsenelelo le tlhatlhobo

Maitlhommo a go reeletsa tshekatsheko ya tsenelelo ke gore lo nne barutwana ba ba buisang ka tsenelelo. Bontsi jwa dikgato/tsamaiso e e neetsweng fa tlase di ka thusa mo go ithuteng ditlhangwa le ditokomana tsa sepolotiki. O tshwanetse go ithuta mareo/ditlhaloso tse di latelang:

- Lemoga le go ranola puo e e tlotlholetsang, e e tsosang maikutlo a a rileng, e e digelang, e e sekamelang mo letlhakoreng le le lengwe, e e gobeletang, le e e lebelelang dilo ka letlhakore le le lengwe.
- Farologanya magareng ga ntlha le kakanyo.
- Supa temogo le go ranola segalo, lebelo le tiriso ya puo.
- Tsibogela setaele, segalo le rejisetara o bo o tlhatlhobe ka nepagalo.
- Tlhaloganya tatelano ya tshedimosetso.
- Dira ditshwetso le go neela bopaki.
- Dira diphopholetso le go bonelapele ditlamorago.
- Tsibogela tiriso ya puo, tlhopho ya mafoko, popego le kapodiso.

Go reeletsa kgatlhegelo le tlhaeletsano le ba bangwe

Ditirwana tse tsa theetso di dirwa bontle mo dingangisanong, mo dipuisanong tsa ditlhopho tse dinnye le mo dipuisanong dingwe le dingwe tse di rulaganeng. Go lebelela difilimi go ka thusa mo go sekasekeng diponagalo jaaka di neetswe fa tlase:

- Go tsiboga mo maemong a tlhaeletsano.
- Letla dithefosano mo motlotlong.
- Botsa dipotso go tswetsa tlhaeletsano.
- Tsibogela puo ya matsogo, tebo ya matlho, le ya mmele.
- Supa go tlhaloganya botsalano magareng ga puo le setso ka go bontsha tlotlo mo melawaneng ya ditso.
- Tsibogela bontle jwa boleng jwa setlhangwa sa molomo, sk. moribo, lobelo, seabe sa lentswe, tshwantshanyo, le ditlhangwa tse dingwe tse di tsamaisanang le setlhangwa.

Go bua

Fa barutwana ba ka kgona go go ithuta go bua bonolo, ba iketleeditse ka nepagalo, ba tlaa bo ba fitlheletse letlotlo le le nang le boleng la botshelo, botho le boithutelo jwa bona. Go tlhola go itshepa ka boena go botlhokwa thata go feta malepa a a kgethegileng a puo ya mo phatlhalatseng. Barutwana ba tlhoka go itse gore fa ba bua ga ba kitla ba sotliwa kgotsa ba nyadiwa ka gope, e bile ba netefaletswe tshegetso le thotloetso e e tletseng ya morutabana ka dinako tsotlhe.

Fa o neilwe ditlhogo go ipaakanyetsa go tlhagisa puo, o tshwanetse go sala morago dikgato tse di latelang:

- Go dira paakanyetsotiro, patlisiso le thulaganyo.
- Ikatiso
- Tlhagiso

Go dira paakanyetsotiro

- Tlhopha setlhogo, go kwala kgosomano ya dikakanyo/go dira mmepe wa tlhaloganyo/tshate ya dikakanyo.

Patlisiso le thulaganyo

- Dira dipatlisiso kwa dilaeboraring ka setlhogo, o itseele dintlha.
- Rulaganya dintlha tse o di batlisitseng sentle.

Ikatiso

Ikatiso ka dintlha tse o di kgobokantseng. Seno se raya gore o ikatiso gore o ya go tlhagisa jang fa pele ga bareetsi. Itebelele mo seipong gore o kgone go bona gore o ya go dirisa jang matsogo, tebo ya matlho le tiriso ya dikarolo tsa mmele.

Tlhagiso ya molomo.

- Jaanong ka o ikatisitse, o ka tlhagisa puo ya gago fa pele ga bareetsi. O tsamaye o dirisa matsogo, o leba bareetsi le go dirisa dikarolo tsa mmele jaaka o

ikatisitse. Tsamaya o nopola tshedimose tso e o e fitlheletseng ka nako ya dipatlisiso.

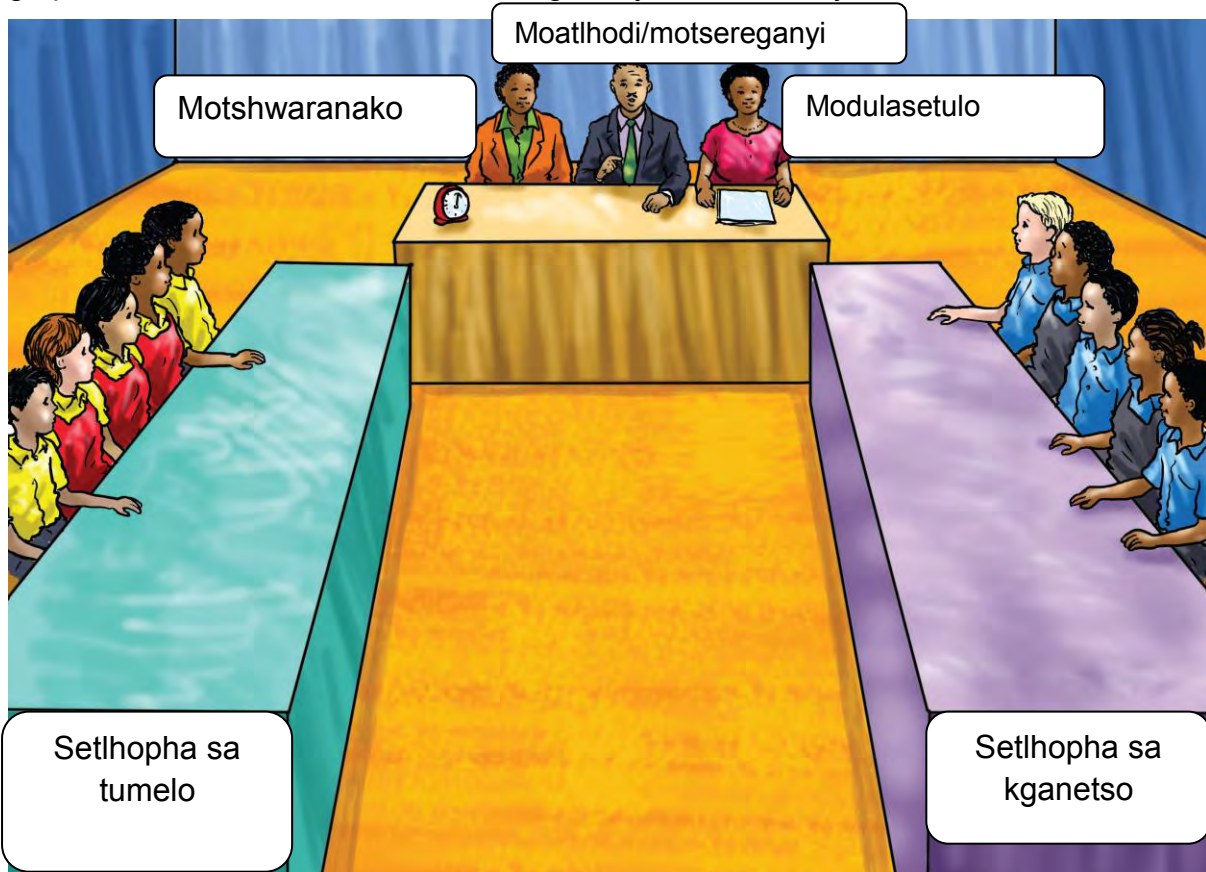
- Dirisa rejisetara, setaele le lentswe le le nepagetseng go ya ka bareetsi, maitlomo, bokao le thitokgang.
- Dirisa puo e e nepagetseng.

Go na le mefuta e e farologaneng ya ditlhagiso tsa molomo, tsona ke tse di latelang:

Dingangisano

Dintlha tsa tlhokomelo

Mo dingangisanong ditlhopha di le pedi di a gaisana mme di solofela fa di tla kgona go pateletsa bareetsi le modulasetulo go tsaya ntlhakemo ya bona.

Lebelela dintlha tse di latelang ka ga ngangisano

Diponagalo le melawana ya dingangisano

- Go tshwanetse ga nna le kgangkgolo e e rarabololwang/setlhogo se se rarabololwang **ke** ditlhopha tse pedi tse di ganetsanang ka ga sona.
- **Dikganetso:** di tlhalosa lebaka la gore ke ka ntlha ya eng setlhopha se sengwe se sa dumelane le se sengwe
- **Dibui tse di dumelanang:** di dumelana le tshwetso/tlhagiso. Setlhopha se se dumelanang ka gale se tshwanetse go rwala maikarabelo a go tlhagisa dintlha tsa letlhakore la sona. Se simolola le go wetsa/fedisa ngangisano.
- **Dibui tse di ganetsang:** ga di dumelane le kgangkgolo ka go tlhagisa ntlha e e kgodisang e ba ganetsang tumelano le go tshegetsisa kemo ka yona.

Dikgato tsa puo tse o tshwanetseng go di latela fa o ipaakanyetsa puo.

- Go dira paakanyetsotiro, patlisiso, thulaganyo le tlhagiso.

Tlhokomela dintlha tse di latelang ka ga tsamaiso ya dingangisano

- Setlhogo le dintlha tse di tshegetsang dikakanyo tsa setlhopha di neelwa ke sebui sa ntlha sa tumelano.
- Ditlhopha tsa tumelano le tsa kganetso di letlwa go ikhutsa metsotso e le 5-10 go baakanya kganetso ya bona. Setlhopha se sengwe le se sengwe se patelesega go ganetsa dintlha tsa baganetsi ba bona le go tiisa le go sireletsa ntlha ya bona.
- Setlhopha sa kganetso se neela dikganetso tse pedi kगतलhanong le dintlha tse pedi tsa setlhopha sa tumelano le go neela mabaka a mabedi.
- Setlhopha sa tumelano se neela dikganetso tse pedi kगतलhanong le dintlha tse pedi tsa setlhopha sa kganetsano le go neela mabaka a mabedi.

Go ikatisa le go tlhagisa

O tshwanetse go kgona go bontsha dikgono tsa go tlhagisa ka molomo ka:

- Go bua le bareetsi ka tlhamalalo.
- Go lebelela mefuta e mentsi ya metswedi e e maleba e e dirisitsweng, go akaretsa dintlha le dikao tse di farologaneng go ya ka ditlhokego tsa tiro.
- Go dirisa matseno a a ngokang le bokhutlo jo bo tiileng; go aga dikakanyo le dintlha tse di tshegetsang ka tsela e e utlwalang, e tlhaloganyega; e tshegetsisa

puo mo ntlheng le go efoga go tswa mo setlhogong, dipoeletso tse di sa tlhokegeng, mafoko/dipolelo tse di dirisitsweng thata di feleletse di latlhegetswe ke bokao, dipegelo tse di sa batleng tsibogelo.

- Go dirisa dipopego tsa thulaganyo jaaka ditatelano, bomaleba, lebaka le ditlamorago, papiso le pharologano, bothata le tharabololo go sedimosa le go tlhotlheletsa.
- Go dirisa segalo se se nepagetseng.
- Go tlhagisa le go tsweletsa dintlha tse di tshegetsang ka tsela e e utlwalang le go tlhopha mefuta ya bosupi jo bo maleba (sekao, dipalopalo, bopaki, dinako tse di kgethegileng) tse di arabelang maemo a teko ya bosupi, go akaretsa boikanyego, kamogelesego le bomaleba.
- Go dirisa mefuta e e farologaneng ya go raya/bitsa batho go ya ka maemo a bona kgotsa dipoeletso: bomme le borre, makgarebe le makau; ke batla go gatelela gore ...
- Go dirisa tlhopho e e nepagetseng ya mafoko, dipopego le melawana ya puo.
- Go dirisa malepa a go bua ka mafoko le ka dikarolo tsa mmele mo ditlhagisong, (sekao: segalo, kutlwalo ya lentswe/ phetogo ya segalo, modumo, lebelo/ morethetho, tebo ya matlho, puo ya sefatlhego, puo ya matsogo le puo ya mmele).

Puo e e ipaakanyeditsweng

Fa lo ka kgona go bua bonolo, lo iketleeditse ka nepagalo, lo tlaa bo lo fitlheletse letlotlo le le nang le boleng la botshelo, botho le boithutelo jwa lona. Go tlhola go itshepa ka bo lona go botlhokwa thata go feta malepa a a kgethegileng a puo ya mo phatlalatseng. Lo tlhoka go itse gore fa lo bua ga lokitla lo sotliwa kgotsa lo nyadiwa ka gope, e bile lo netefalelwe ke tshegetso le thotloetso e e tletseng ya morutabana ka dinako tsotlhe.

Dintlha tsa tlhokomelo

- Dikgato tsa ditogamaano tsa go bua e leng: Paakanyetsotiro, patlisiso, thulaganyo, ikatiso le tlhagiso
- Melawana ya puo e e ipaakanyeditsweng. Lo tshwanetse go kgona go bontsha dikgono tsa go tlhagisa ka molomo ka:

- Go bua le bareetsi ka tlhamalalo.
- Go lebelela mefuta e mentsi ya metswedi e e maleba e e dirisitsweng, go akaretsa dintlha le dikao tse di farologaneng go ya ka ditlhokego tsa tiro.
- Go dirisa matseno a a ngokang le bokhutlo jo bo tiileng; go aga dikakanyo le dintlha tse di tshegetsang ka tsela e e utlwalang, e tlhaloganyega; e tshegetse puo mo ntlheng le go efoga go tswa mo setlhogong, dipoeletso tse di sa tlhokegeng, mafoko/dipolelo tse di dirisitsweng thata di feleletse di latlhegetswe ke bokao, dipegelo tse di sa batleng tsibogelo.
- Go dirisa dipopego tsa thulaganyo jaaka ditatelano, bomaleba, lebaka le ditlamorago, papiso le pharologano, bothata le tharabololo go sedimosa le go tlhotlheletsa.
- Go dirisa segalo se se nepagetseng.
- Go tlhagisa le go tswelletsa dintlha tse di tshegetsang ka tsela e e utlwalang le go tlhopha mefuta ya bosupi jo bo maleba (sekao, dipalopalo, bopaki, dinako tse di kgethegileng) tse di arabelang maemo a teko ya bosupi, go akaretsa boikanyego, kamogelesego le bomaleba.
- Go dirisa mefuta e e farologaneng ya go raya/bitsa batho go ya ka maemo a bona kgotsa dipoeletso: bomme le borre, makgarebe le makau; ke batla go gatelela gore...
- Go dirisa tlhopho e e nepagetseng ya mafoko, dipopego le melawana ya puo; le
- Go dirisa malepa a go bua ka mafoko le ka dikarolo tsa mmele mo ditlhagisong. (sekao; segalo, kutlwalo ya lentswe/phetogo ya segalo, modumo, lebelo/morethetho, tebo ya matlho, puo ya sefatlhego, puo ya matsogo le puo ya mmele)
- **Go bopa polelo:** o ka dirisa mabotsi (goreng? kae?, jang?, eng?) go tsosa kgatlhego. O ka dirisa mefuta e e farologaneng ya dipolelo, sk. polelonolo, polelotswako, polelopate, jalo jalo. O tshwanetse go dirisa thulaganyo e e lolameng ya dipolelo go bontsha kgatlhego le kgatelelo. Dithuanyi (dipopapolelo) di dirisiwe ka nepagalo.
 - **Go kwala temana:** Ditemana di rulaganngwe sentle
 - **Puo e nne le setlhogo,** dikakanyokgolo, dintlha tsa tshegetso. matseno a a kgatlhisang, mmele le bokhutlo.

- Go nne le tatelano e e maleba: Sa ntlha, sa bobedi, sa boraro, pele ga moo, morago, kgabagare, go fitlhelela, la bofelo, ga jaana, jalo jalo.
- Garela/khutlhisa puo ya gago
- **Tlhopho ya mafoko: Dirisa** bokao jo bo tlhamaletseng.
 - Puo gantsi e dirisa puo e e tlhotlheletsang.
 - Rejisetara, setaele le lentswe: Kwala ka kgodisego le go itshepa, o se ke wa kopa maitshwarelo a kemo e o e tshotseng.
 - Dirisa dintlhakemo tse di farologaneng fela fa go tlhokega
- Melawana ya puo: Dirisa ditlhakagolo, phegelwana, matshwao a nopolo, khutlo, letshwao la potso sentle.

Dikopano le mokgwa wa go di tsamaisa

Mo botshelong, batho ba ba rileng ba a tle ba kopane go tla go buisanela dintlha dingwe tse di rileng ka maikaelelo a go fitlhelela ditshwetso kgotsa ditumalano tse di rileng ka ga se ba se kopanetseng. Mo thutong e, lo tlile go ithuta ka se kopano e leng sona. Kopano ke kokoano e mo go yona batlapitsong ba kokoanang go tla go buisana ka dintlhakgolo tse di rileng, e ka nna go neelana ka pegelo, go rarabolola mathata a a rileng, go tla go rulaganyetsa sengwe, jalo le jalo. Dintlha tse, di rulaganngwa go ya ka lenanetema le le tla salwang morago mo tsamaong ya dipuisano mme dintlha tse go dumalanweng ka tsona di kwalwa ka go kgobokanngwa e le metsotso ya ditumalano tse di fitlheletsweng.

Diponagalo tsa dikopano

- Kopano e na le modulasetulo yo o bulang kopano ka go neelana ka maitlhommo a yona le go tlhalosa gore ke eng se e tshwanetseng go se fitlhelela.
- Modulasetulo ke ena a tsamaisang le go laola kopano go ya ka melawana e go dumalanweng ka yona mo tshimologong ya kopano kgotsa e e mo molaotheong wa mokgatlho.
- Go na le mokwaledi go kwala a dirisa pakapheti, gore mang o rileng, go kwala ditumalano le ditshwetso tse di fitlheletsweng, ke maikarabelo a bomang go tsenya tirisong ditumalano le diphitlhelelo tsa kopano le nako e ba e neetsweng go diragatsa tseo.

- Modulasetulo le mokwaledi ba tshwanetse go rulaganya lenanetema le go tlleng go buisanwa ka lona mo kopanong. Dintlha tsa lenanetema di ka oketswa ka ditlhagiso tse batsenelakopano ba ka ratang di ka buisanelwa mo kopanong.
- Lenanetema la kopano le tshwanetswe go romelwa batsenelakopano pele ga nako ya kopano gore ba tle ba itse se ba se bile diwang.
- Mo kopanong, sebui sengwe le sengwe se se batlang go bua se neelwa tetla ya go bua ke modulasetulo.
- Batsenelakopano ba tshwanetse go reetsa le go tlotla tlhagiso ya sebui sengwe le sengwe le fa ba ka tswa ba sa dumalane le sona.
- Kwa bokhutlong, modulasetulo o tshwanetse go sobokanya kopano ka go tlhagisa ditumalano tse di fitlheletsweng le go tswalela ka go leboga batlapitsong botlhe.

Go tlhagisa

- Bua le bareetsi ka tlhamalalo.
- Emelela ntlhakemo ya gago ka go tlhagisa dikakanyo le megopolo o phuthologile mme gona o bontsha go tlotla dikakanyo tsa ba bangwe.
- Aga dikakanyo le go di tlhagisa ka tsela e e utlwalang, e tlhologanyega; e tshegetse puo mo ntlheng le go efoga go tswa mo maitlhomong a kopano, go tlogela dipoeletso tse di sa tlhokegang le dipegelo tse di sa batleng tsibogelo.
- Dirisa segalo se se nepagetseng.
- Tlhagisa le go tswetsa ntlhakemo e e utlwalang le go tlhopha mefuta ya bosupi jo bo maleba (seka, dipalopalo, bopaki, dinako tse di kgethegileng) tse di arabelang maemo a teko ya bosupi, go akaretsa boikanyego, kamogelesego le bomaleba.
- Dirisa mefuta e e farologaneng ya go bua kgotsa dipoeletso: borre le bomme, makau le makgarebe; ke batla go gatelela gore ...
- Dirisa tlhopho e e nepagetseng ya mafoko, dipopego le melawana ya puo.
- Dirisa malepa a go bua ka mafoko le ka dikarolo tsa mmele mo ditlhagisong, (seka: segalo, kutlwalo ya lentswe/phetogo ya segalo, modumo, lebelo/morethetho, tebo ya matlho puo ya sefatlhego, ya matsogo le ya mmele).

Go itsise sebui

Dikgato tsa go bua

- Rulaganya, ipaakanye, tlhagisa.
- Itsise bareetsi sebui ka botlalo le ka nepagalo.

Dintlha tsa tlhokomelo

- Dirisa puo e e tlhomameng go amogela le go itsise sebui. Se tswe mo tseleng.
- Dira dipatlisiso go fitlhelela tshedimosetso go tswa go sebui le puo e a tla ratang go itlhalosa ka yona.
- Tlhomamisa le sebui ka ga se a ka ratang se dirisiwa go tswa mo lokwaloikitsisong la gagwe.
- Neela tshedimosetso e e nepagetseng ya lemorago.
- Neela ka boripana tshedimosetso ka ga sebui mabapi le go tsena sekolo le boiphediso, dithutego, dintlha tsa go thapiwa ka go farologana.
- Kaya dilo tse o fetisang nako ka tsona le dikgatlhegelo tsa gago fa fela di le maleba mo bokaong jwa kang ya gago.
- Kaya diphitlhelole tsa maemo a a kwa godimo tsa sebui.
- Nyalanya kitsiso le thitokgang ya puo, sekao, goreng go laleditswe sebui se go tla go bua mo kopanong.
- Itsise leina la sebui, kwa bofelong o tlhomamisa gore le kapodisiwa sentle le ka nepagalo.
- A kitsiso e nne khutshwane: bareetsi ba tlile go reetsa sebui e seng motho yo o itsiseng sebui.
- Dirisa dipopego tsa puo le tiriso ya melawana ka nepagalo.

Go neela puo ya ditebogo

- Neela puo ya tebogo go sebui morago ga go neela puo go bareetsi.
- Rulaganya, ipaakanye, tlhagisa.

Dintlha tsa tlhokomelo

- Reetsa sebui ka tlhoafalo gore o tle o tlhagise dintlha dingwe tsa bothokwamo puong.

- Kwala dintlha tse di utlwalang go tswa mo puong ya sebui sekao, lebogela sebui go senola dikakanyo/ dintlha tse di neng di sa itsege pele.
- Neela puo ya ditebogo e khutshwane e bile e totile dintlha.
- Dirisa dipopego tsa puo le tiriso ya melawana ka nepagalo.

Dipuisano tse di sa tlhomamang/motlotlo

Dintlha tsa botlhokwa fa re dira dipuisano tse di sa tlhomamang/ motlotlo.

- Simolola le go tsewedisa motlotlo.
- Tsayang ditumelano ka go refosana.
- Sireletsa kemo ya ditumelano tse di tserweng.
- Rerisanang
- Tlaleletsa diphatlha le go rotloetsa sebui.
- Abelana dikakanyo le maitemogelo le go supa go tlhaloganya megopolo.

Elang tlhoko dintlha tse di latelang:

- Dipuisano tse di sa tlhomamang ke fa batho ba tlotla ka setlhogo se se rileng mme go se thulaganyo epe e e rileng e e setsweng morago.
- Setlhopha se sengwe le se sengwe se nna le dibui tse pedi kgotsa go feta.
- Go tlhaloganya setlhogo go botlhokwa thata.
- Ke maikaelelo a dibui go bontsha bokgoni le kitso ka setlhogo.
- Kakanyo e nngwe le e nngwe e tshwanetse go tshegetswa ka mabaka.
- Modulasetulo o itsise dibui tsa tlotlego setlhogo se go tliiweng go buisanwa ka sona.
- Dibui tsa tlotlego di buisana ka setlhogo, yo mongwe le yo mongwe a newa tšhono ya go tlhagisa maikutlo a gagwe.
- Modulasetulo o eta a botsa sebui dipotso tse a dumelang di ka neelana ka tshedimosetso e e maleba le setlhogo.
- Go solofelwa gore dibui tsa tlotlego di tla neelwa tšhono ya go tlhagisa maikutlo a tsona ka tshosologo mme ba reetsane, ba tlotlane ka go tlotla ditshwaelo le ditlhagiso tsa ba bangwe.
- Mo dipuisanong tsa mothale o, go a dumelesega gore sebui se dirise dithwe tsa mmele kgotsa ditshwantsho go gatelela le go tlhagisa ntlha ya gagwe ka nepo.

- Bareetsi kgotsa babogedi ba dipuisano tse, ba newa tšhono ya go botsa dibui tsa tlotlego dipotso mo dintlheng tse ba ka tswang ba sa di tlhaloganye.
- Sebui sa tlotlego sengwe le sengwe se neelwa tšhono kwa bofelong ba dipuisano go sobokanya maikutlo le dikakanyo tsa gagwe malebana le setlhogo.

Dintlha tsa tlhokomelo

- Sebui se sengwe le se sengwe se bua ka karolo e e rileng ya setlhogo.
- Tiriso ya melawana mo dipolelwaneng.
- Ditiro tsa modulasetilo:
 - Go baya maemo mo taolong.
 - Go laola nako.
 - Go tlhomama mo lenanetemeng.
 - Go rotloetsa botsayakarolo.
 - Go se tseye letlhakore.
 - Go ngoka ditshitsinyo kgotsa ditlhopho.

Rejisetara

Rejisetara e ka tlhalosiwa e le tlhopho ya mafoko le mofuta wa puo e e dirisiwang. Rejisetara ke tiriso ya mafoko a a farologaneng, setaele, thutapuo, tsholetsego ya lentswe le segalo mo mabakeng a a farologaneng. E ka nna go repa kgotsa go gagamala ga puo go ya ka batho ba o buang le bona. Fa o bua le tsala ya gago rejisetara e a repa ka e le motho yo o mo tlwaetseng, fa e le mogolo rejisetara e nne e e tlhomameng. Fa o bua kgotsa o kwala o tshwanetse go dirisa rejisetara e e matshwanedi.

Ka bokhutshwane, rejisetara e e maleba e ikaegile ka:

- Tlotlofoko e e dirisiwang.
- Bonolo kgotsa bomarara jwa kago ya dipolelo.
- Bamaleba jwa dintlha tse mo maemong.

Dintlha tse di tlhotlheletsang rejisetara

- **Maitlhom** a gago-lebaka la gago la go tlhaeletsa le tlaa tlhomamisa gore o bua jang. Segalo sa lentswe la gago se tlaa bontsha maikutlo a gago tebang le diteng (molaetsa) le bareetsi/babuisi (baamogedi).
- Ntlha e nngwe e e tlhotlheletsang rejisetara ke **lemorago, dingwaga, maitemogelo le maemo a dikgono** a baamogedi. Phaphang ya dintlha tse e tlhoka melebo e e farologaneng le tiriso ya puo.
- O tshwanetse go tlhokomela le **maemo a tlhaeletsano** e diragalelang teng, ka ntlha e e tlhotlheletsang rejisetara. Sekao, rejisetara e e tlhomameng e dirisiwa fa go buiwa ka dintlha tsa botlhokwa, jaaka dipuisano tsa kgwebo. Le gale, rejisetara e e sa tlhomamang (e e repileng) e dirisiwa mo metlotlong ya ka metlha le mo dipuisanong tse di sa tlhomamang.

Tiriso ya puo le rejisetara

Puo ya mo mebileng/ya ditlhopha dingwe tse di rileng (*slang*)

Ke puo e e sa tlhomamang. E dirisiwa ke ditlhopha tse di rileng ka nako nngwe e e rileng. Mofuta o wa puo ga o letlelelwe mo dipuisanong tse di tlhomameng.

Puo ya borutegi jwa setlhopha se se rileng (*jargon*)

Seno ke puo e batho ba ba sa direng dithuto tseo ba ka sekeng ba e tlhaloganya. Serutwa sengwe le sengwe se na le tlotlofoko eo se e dirisang. Sekao, baoki ban a le tlotlofoko ya bona, fela jalo ka bamolao, barutabana, dingaka, jalo jalo.

Thuto ya dikwalo

Diponagalo tsa dikwalo

- Poloto le dipolotwana (Tshimologo, tharaano, thatafalo (tlhakatlhakano), setlhoa, tharabololo, le bokhutlo, go tlhalosa ditiragalo tsa gompiano mme o tsamaya o lebelela tsa bogologolo, go dira diponelopele tsa se se tla diragalang mo nakong e e tlang.

- Kgotlhang
- Boanedi
- Seabe sa mopadi
- Molaetsa le morero
- Maitshetlego
- Moônô

Poko

Ka jaanong re tlhaloganya mareo a poko, tla re sekasekeng temathetho e e latelang ya leboko la ga Rre Raditladi mmogo

Morutwana o tla buisa leboko mme lo arabe dipotso mmogo.

Loso-L.D Raditladi

1. E rile ke utlwa ba re o sule ka tshoga,
2. Ka nyera moko, ka rothisa keledi,
3. Lefatshe la ntshofala, la dikologa,
4. Leitlho la me la benya jaaka naledi,
5. Sengwe sa seba pelong khibidu ya me
6. Sa re: "Se lele, ke thata ya Modimo"
7. Dikeledi tsa kgala mo letlhaeng la me,
8. Loleme lwa ama magalapa godimo,
9. Ka didimala fela ka nna semumu.

1. Poko ke eng?

Ke tshenolo ya maikutlo a a kwa teng a mmoki/mokwadi. Maikaelelo a mmoki ka poko ke go: go ruta sengwe, go bontsha bontle jwa puo le go rotloetsa go bua Setswana.

2. Diponagalo tsa mefuta e meraro ya maboko ke:

- Maboko a segologolo

- A rorisa bagale, dikgosi, batlhabani, diruiwa tse di rileng, merafe/dikgotla, diphologolo tse di boitshegang.
 - Ga a rulaganngwa ka ditemana.
 - Bontsi jwa ona a maleele
 - A dirisa tlotlofoko e e thata
 - A dirisa puo e e bofitlha (dikapuo).
 - Ga a na morumo o o rulagantsweng ka mmoki o ne a ema fela a tsatsanka se a batlang go se tsatsanka, ka jalo o ne a sa rulaganye morumo mo lebokong jaaka go dirwa gompieno.
 - A na le moribo. Moribo o ka nna o o matlhagatlhaga kgotsa o o repileng e le go tlhagisa maikutlo mangwe a a rileng.
- Maboko a magareng
 - Mofuta o wa maboko, ke go fitlhelwang ditlhokego tsa maboko a segompieno le a segologolo.
 - A arogantswe ka ditemana, fela diteng tsa ona ke tsa maboko a segologolo.
 - Maboko a segompieno

Go na le mefuta e mebedi e megolo e e welang mo pokong ya segompieno, yona ke epiki/leanela le letlhologela. Re tla lebelela mefuta e ya maboko fa re dira ka mefuta ya maboko.

- Maboko a, ga a rorise fela, a eta a laya, a a kgalema, a a tlaleya, a a ruta, a bontsha lerato, letlhologelelo.
- A na le matshwao a puiso
- Moribo le morumo di rulagantswe sentle
- E akaretsa merero e e farologaneng, e bua ka sengwe le sengwe se e batlang go bua ka ga sona.

Dintlha ka ga maboko a segompieno.

Mefuta ya maboko a segompieno

- **Epiki:** ke leboko le le leele le le anelang tiragalo nngwe e kgolo kgotsa motho mongwe yo o itsegeng yo a neng a le teng. Sekao sa epiki ke Dikgang tse Pedi ya ga rre G.C Motlhasedi. Mefuta e ya poko e bua ka baanelwa jaaka ba amega mo tiragalong e e anelwang.
 - **Balate:** Ke mofuta wa leboko o mo go lona mmoki a buang ka batho kana ditiragalo go ya ka fa ena a di bonang ka teng. Seno ke kgang fela mme kgang e, e tlhagisiwa ka mokgwa wa leboko.
 - **Letlhologela:** Ke mofuta wa poko o mo go ona go buiwang ka ga sengwe. Mofuta o wa poko o tlhagisa maikutlo a mmoki a tlhoafalo/tlhologelo, a lerato, a kilo, a kgatlhego, a go sulafalelwa, a kgalemo, jalo jalo.
 - **Alegori:** Ke kanelo e e tlhageleng ka mokgwa wa papiso e telele. E tlisa thuto e e fitlhegileng.
 - **Leriki: (Lyric):** Ke mofuta wa leboko o o tlhagisiwang ka mokgwa wa pina. Mofuta o wa leboko o tlhagisa maikutlo/dikakanyo tsa mmoki go na le ditiragalo tse di kwa ntle ga maikutlo a gagwe. Dileriki tse dingwe e ka nna kanelo ya kgang. Mofuta o wa leboko o ratwa thata ke baboki ba ba bokang ka tsa marato.
- Sekao:** Sengalamotse. Mefuta ya dileriki ke e e latelang:
- **Oute (ode):** Eno ke leriki e e tlotlomatsang mongwe go ya ka ditiro tse dintle tsa gagwe. Gantsi ditemana di tsamaya di fetafetana ka mela, sk. Semakaleng-a-Monyaise. Ke leboko le le tlhalosang maikutlo a mmoki.
 - **Sonete:** Leboko le le nang le mela/melatheto e le somenne (14). Mela e e robedi (8) ya ntlha e tlhagisa bothata mme mela e merataro ya bofelo tharabololo. Mofuta o wa sonete ke o o bidiwang sonete ya Sentariana (Italian Sonnete). Sekao sa mofuta o wa sonnet eke Botsofe ka rre L.D Raditladi.
 - **Eleji (elegy):** Mofuta o wa leriki ke wa maitlhommo o o akaretsang ditlhogo tse di tshwanang le loso kgotsa gona go nna mo kutlobotlhokong. Mmoki o lelela botshelo/loso lwa sengwe kgotsa mongwe. Sekao: Thulamotse
1. **Bokao jo bo tlhamaletseng:** Ke tiriso ya mafoko ka mokgwa wa tlwaelo kwa ntle ga go dirisa dipapiso. Bokao ga bo bofitlha ka jalo bo tlhaloganyega bonolo.

2. **Bokao jwa papiso:** Ke tiriso ya puo e e bofitlha, e e sa tlhamalalang. Mmoki ga a bitse seolo seolo.
3. **Moono/maikutlo:** Ke maikutlo afe a leboko le a tsosolosang mo go rona? A le re tlhomola pelo, le a re tshosa, le tletse boitumelo, kutlobotlhoko, jalo jalo. Maikutlo a motlhami ona ke afe? A selo se a se bokang se a mo tena, se a mo kgatlha kgotsa se a mo hutsafatsa?
4. **Morero/thitokgang:** Seno ke kgangkgolo, ke se leboko le buang ka ga sona.
 - **Molaetsa:** A go na le molaetsa mongwe kgotsa thuto nngwe e mmoki a ratang go re naya yona mabapi le tsa botshelo.
5. **Puo ya Botshwantshi:** Seno ke tiriso ya diane le maele mo lebokong. Ponagalo e e fitlhelwa gantsi mo mabokong a bogologolo. Fela seno ga se reye gore maboko a gompiano le a magareng ga a na puo ya botshwantshi.

Diponagalo tsa maboko

1. Tlhatlagano ya mafoko

E raya fa mela e e latelanang e simolola kgotsa e felela ka mafoko/dipolelwana tse di tshwanang. Mosola wa tlhatlagano ke go gatelela bokao.

E e kwa bofelong jwa mela

Sekao: Monna wa go di gama di robetse.

Senatla sa go di tapolola di robetse.

E e mo tshimologong ya mela

Sekao: Kgomo tsa etsho di ntshang maswi a monate.

Kgomo tsa gaetsho di gangwang di robetse.

1. Tlhatlagano ya bokao

Ke fa mela e mebedi e e salang morago e simolola kgotsa e felela ka mafoko a a sa tshwaneng fela a tshwana ka dikakanyo. Mosola wa tlhatlagano ke go gatelela bokao.

Fela mo sekaong se se latelang, tlhatlagano ya dikakanyo e fitlhelwa mo meleng yotlhe ka bobedi.

Batho ba nthogakaka fela ke sa ba dira sepe.

Batho ba ntlhapaotsa fela ke sa ba rumola.

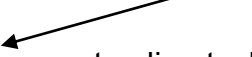
2. Neeletsano ya mafoko

Neeletsano ya mafoko ke fa mafoko a karolo ya bofelo ya mola a boelediwa mo karolong ya ntlha ya mola o o latelang. Mosola wa neeletsano ke go golaganya mela e mebedi kwa ntle ga go dirisa makopanyi kgotsa go golaganya dikakanyo. Neeletsano gape e dirisetswa go gatelela bokao.

Sekao: Ngwale boela yoo o mmokile.

O boka o sa itse 'ina ja gagwe

'Ina ja gagwe matsodimatsoke

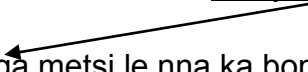

3. Neeletsano ya dikakanyo

Ke fa kakanyo e e feleletsang mola wa ntlha e simolola mola o o latelang.

Sekao: Le nna fa ke le mosetsana nka ya nokeng,

Nka ya go ga metse le nna ka bontsha bokgoni

4. Tshekagano

Ke fa mafoko a a tshwanang/a a nang le bokao jo bo tshwanang a sisimololang mola o o mo godimo se feleletsana mola o o latelang. Mafoko a ka sekagana fa gare ga dipolelo.

Sekao: Ngwana nthute molodi

O nthute molodi ngwana

5. Morumo

Go tshwana ga dinoko kwa bofelong jwa mela e mebedi kgotsa go feta. Ke mokgwa mongwe wa go rulaganya mafoko a bofelo gore dinoko tsa bofelo tsa mafoko di rumisane kgotsa di raeme. Go na le mefuta e e farologaneng ya merumo, fela rona re tla lebelela e le mebedi fela, e leng:

- Morumo o o pataganeng: Mela e mebedi e rumisana ka go tshwana

Sekao: Gompiano mathata a tlhagile, ngwana o timetse } a
Ngwana wa mosimane o ineile naga, o timetse } a
MmaMolefe o rwele matsogo mo tlhogong, } b
A re wa gagwe ngwana o tla mmona sekgweng } b
Go mmona ke tshwanetse go mmona, ka Modimo } c
Ka Modimo ngwana ena ke tla mmona, se e tla nna molemo } c

- **Morumo halofo**

Ono ke morumo o o sa tsepamang, ka ntlha ya fa dinoko di sa rumisane fela ditumanosi e le tsona tse di rumisanang.

Sekao: Ngwana wa mosimane o tla nyala kgaitsadio } a
O tla mo nyala ka lesire le lebolomo } a
Batla batla o sa le mošwa, o sa kgona } b
Fa o ka re o emela motlha o tlaang o tla itiya } b

6. Enjambamente

Enjambamente ke fa mela ya leboko e salana morago go se na letshwao la puiso. Kakanyo e simolola kwa moleng wa ntlha e tsamaye e tlolela mo meleng e e latelang go fitlha fa mmoki a ikhutsang teng, fela kakanyo e ntse e le nngwe. Mosola wa enjambamente ke go tlisa kelelo ya dikakanyo.

Sekao: Ntheetseng ka tsebe ntlha

Lo ntetle go tsatsanka Aforika Borwa.

7. Sešura

Ke fa polelo e le nngwe e kgaogantswe ka dikarolo di le pedi ka tiriso ya phegelwana kgotsa letshwao le (/). Karolo ya bobedi ya mola e tlhalosa karolo ya bobedi.

Sekao: Ka nyera mooko, ka rothisa kekedi

Lefatshe la ntshofala, la dikologa

Ntlha tse dingwe tse di tshwanetseng go rutwa barutwana ke tse:

Moribo/morethetho

Ke go kiba kiba ga mela ya leboko fa go bokiwa. Mela e ka tsamaya e lekalekana kgotsa e ka fetafetana ka boleele go ya ka maemo a se se tlhalosiwang. Leboko le ka bokela ka bonako kgotsa ka bonya go ya ka maikutlo a mmoki.

Mmoelelo

Ke mola kgotsa mela e e boelediwang mo ditemaneng tsotlhe tsa leboko ka go tshwana. Mola oo o gatelelwa jaaka molaetsa wa leboko.

Dipoeletso

Go na le poeletsomodumo le poeletso mafoko. Mefuta e ka bobedi e naya leboko molodi.

Poeletsomodumo

Poeletsomodumo ke poeletso ya ditumanosi le ditumammogo. Tsona di thusa go tlisa moutlwalo/mosito o o rileng mo lebokong. Lebelelang sekao se se latelang seo mo go sona go boeleditsweng tumammogo s le tumanosi e.

Sekao: Ke selo se se seenang sepe le ope

Poeletsomafoko

Poeletsomafoko ke fa go boeletswa mafoko mo polelong.

Sekao: Ke se **phutha** ditšhaba o **phuta-phuthile** bana bag a mmaagwe

Tlogelo

Ke go tlogela dikarolo dingwe tsa mafoko, e ka nna ditlhogo kgotsa megatlana. Mosola wa tlogelo ke go somarela mafoko. Tlogelo e thusa motlhami go bopa moribo wa leboko sentle.

Sekao. Fatshe la borre (go tlofetswe noko 'le')

Puo ya botshwantshi

E ke puo e e akaretsang puo ya papiso (dikapuo). Barutwana ba tlhoka go di itse ka ba tla di didirisa thata le mo go kwaleng puo e e nonneng.

- **Kaediso:** ke sekapuo seo mo go sona selo se tlhagisiwang ka seo se tsamaelanang le sona. ***Mosola wa yona ke go tlhagisa bokao jwa se go buiwang ka sona.***

Sekao: Ya matla ka nna, kgomo ya makgoa ke fano. Mo moleng o, “kgomo ya makgoa” e emetse lefoko terena.

Fa dinaledi tsa godimo di ka nkgoa (fano mmoki o dirisitse “dinaledi tsa godimo” boemong jwa lefoko loso.

- **Kemedi:** Ke sekapuo se mo go sona fa o bua o dirisa karolo ya sengwe boemong jwa se sengwe. ***Mosola wa yona ke go tlhagisa bokao jwa se go buiwang ka sona.***

Sekao: Mosetsana o rata tshega – se se kaya gore o rata basimane.

Pitsa e a bela – ga go bele pitsa go bela metsi a a mo pitseng.

- **Kobiso le tshotlo** di tlhagisa maikutlo a a rileng mo lebokong. Tiriso eo ya puo e ka tena kgotsa ya tshegisa. Kobiso le Tshotlo ga di dirise puo e e tlhamaletseng. Mmoki o dirisa lefoko le tota a sa lebaganang le bokao jwa lona. ***Mosola wa tsona ke go kgalema sengwe/ maitsholo mangwe. Gape ke go tsenya maikutlo a a rileng mo lebokong go supa gore mmoki o ikutlwa jang ka selo se a se bokang.***

Tshotlo: Ke puo e e sotlang. E batlile go tshwana le kobiso ka go sotla ga yona. Pharologanyo ke gore sekapuou se sona se raya se se se kayang se ntse se sotla, e bile se tlhaba.

Sekao: Banna ba ke badumedi ba ba sa itseng batho ba bangwe. Fa ke bua jalo, ke a bo ke ba sotla, ke re ba itira badumedi ntswa ba sa tlotle batho ba bangwe.

Kobiso: Ke fa o bua ka mongwe o ka re o dira selo se sentle fela se sa siama. Kobiso ka nako nngwe e ka kgalema sengwe. Ke sekapuo se mafoko a sona a rayang kganetso ya se a se kayang.

Sekao: Wena o itse dilo tsotlhe, mme ke raya gore ga o itse sepe. O monna tota, mme tota ke raya gore ga o monna wa sepe.

- **Mothofatso:** ke sekapuo se se nayang dilo dingwe tse di sa tsheleng dipharologantsho tsa setho. Dilo tse di sa tsheleng kgotsa tse e seng batho, di dirisiwa ditiro tse di dirwang ke batho. ***Mosola wa yona ke go rorisa kgotsa go kgala selo.***

Sekao: Molaetsa wa Phologolo – “Mme ke ne ke bua ka gogolegwa game, Mme photi a nkeme nokeng ka kgomotso”

- **Phefofatso:** ke sekapuo se mo go sona mafoko a a bogale a tlhofofatswa ka go dirisa a a bonolo a a amogelegang. ***Mosola wa sona ke go nolofatsa molaetsa gore o amogelesege.***

Sekao: Go na le gore re re ‘motho o sule’ ra re ‘motho o tlhokafetse/ o ragile kika’. Go na le gore re re ‘o bua maaka’ ra re ‘o a fosa’

- **Pheteletso:** ke sekapuo se mo go sona puo kgotsa sengwe se tlhalosiwang go feta selekano. ***Mosola wa pheteletso ke go totobatsa le go gatelela se se kaiwang.***

Sekao: Batlase, lo Njetse Kgomo – “Rure, banna ba, ga ba je ba a olela”

- **Tshwantshanyo:** ke sekapuo se se dirisediawang go tshwantsha dilo kgotsa ditiralo tse pedi. Se lemogiwa ka tiriso ya ‘jaaka’, ‘seka’, ‘tshwana le’, ‘o ka re’, ‘e kete’. ***Mosola wa sona ke tlhalosa selo kana tiragalo ka sengwe se sele.***

Sekao: “Ba kgaokgaotse jaaka kgomo e le tshojwana.”

O ikgarile e kete sebokolodi

- **Tshwantshiso:** ke sekapuo se se dirisediwang go tshwantsha dilo kgotsa ditiralo tse pedi. Mo sekapuong se selo se bidiwa ka seo se tshwatshiwang le sona. Ga go twe se 'tswana le', gat we 'ke/ o'. ***Mosola wa sona ke go tlhalosa selo kana tiragalo ka sengwe se sele.***

Sekao: Modiegi ke katse

Mmotsa, o ntsi e tala.

- **Tatodi le pharologantsho:** Ka dinako dingwe, mmoki o dirisa malatodi go tlhalosa. Mmoki o dira se go leka go totobatsa se a se kayang ka go se farologanya le se a sa se kaeng. ***Mosola wa tatodi ke go naya mola kutlwalo e e monate mo lebokong le go gatelela bokao.***

Sekao: Mpherefere ga se tshiamo, tshenyego.

Bodipa ga se botho, bolalome

- **Kgakantshi:** Mo sekapuong se go na le go ikganetsa go go rileng. Sekao, Morena Jeso o bolaile loso ka go re swela/ Tlala ke senatla sa legatlapa.
- **Semenoganye:** Ke go tshameka ka mafoko a a tshwanang mme o menoganya bokao jwa ona. E ka nna mafoko kgotsa maina a a tsamaelanang le ona, sekao, Potlakela mafoko Morena Potlako/Ka ke ruta, ke morutabana
- **Moono/Maikutlo**
 - Ona ke maikutlo a a ralalang lokwalo, a mmuisi a itemogelang ona fa a ntse a buisa.
- **Ntlhakemo**
 - Mmoki o senola ntlhakemo ya gagwe ka go tlhoma mogopolo mo maemong a pono ya gagwe go ya ka diteng tse a di senolang. Ntlhakemo e, e tshwanetse go nyalana le diteng tse a di tlhagisang. Mmoki a ka tlhagisa ntlhakemo ya gagwe ka go dirisa metlhala ya bokao kgotsa ka tiriso ya puo.
- **Kutlwalo ya lentswe**
 - E thusa go tlhotlheletsa setaele se mmoki a se dirisitseng go itlhalosa. kutlwalo ya lentswe e lemosega bonolo fa leboko le bu`isetswa kwa godimo ka gonne se, se thusa mmuisi go lemoga tshenolo ya maikutlo a mmoki go ya ka se a se bokang gore a ke a boitumelo, a selelo kgotsa a lerato.

- **Moanedi**
 - Go le gantsi mmoki o tlhagisa diteng tsa leboko la gagwe ka boena, ka jalo, o tlhopha mafoko ka kelotlhoko gore a tle a mo kgontshe go senola maikutlo a gagwe.
- **Kgelekiso** e akaretsa tlhopho ya mafoko le tiriso ya mafoko a mokwadi. Kgelekiso e ka thusa mo go senoleng boitshwaro / maikutlo a moanedi mme se, se ka golaganngwa gape le kutlwalo ya lentswe. Go botlhokwa go ela.

Diaane

Dinaane ke eng?

Dinaane ke dikgang tse di neng di somarelwa go tswa bagolong go fetisetswa kwa baneng ka go tlotliwa kgotsa go buiwa ka molomo. Nako e e tlwaelegileng ya go di tlhaba e ne e le maitseboa fa go itisitswe fa isong. Di ne di tlhabiwa ke bokoko, ba di tlhabela bana. Dinaane ga di tlhabiwe motshegare mme fa o batla go di tlhaba motshegare ga twe o tshwanetse go tlhoma letlhokwa mo tlhogong.

Mefuta ya dinaane

- Dianelaphologolo – mainane
- Dianelabatho – dinaane tsa batho
- Dika-hisetori – dinoolwane
- Dianelalobopo – dikinane

Matseno a dinaane a ka simolola ka ditsela tse:

- Ga twe e kile
- Ga twe e rile bogologolo tala majwe a santsane a tobetsega....
- Bogologolo tala go ne go na le.....
- Go kile ga bo go le.....
- E rile ka letsatsi lengwe....
- Ka letsatsi le lengwe....
- Fa majwe a sa ntse a tobetsega...

Bokhutlo jwa dinaane

- Bokhutlo jwa naane bo bokhutshwane.
- Dinaane di felelela jaana: 'Legotlo ke leo'/ke tsona tsotlhe/ga bo go nna jalo.

Pharologano ya dinaane le dikwalo tse dingwe

- Di na le dipina tse di opelwang mo gare ga ditiragalo.
- Baanelwa ke batho le diphologolo tse di mothofaditsweng
- Poloto ga e a tseelwa matsapa.
- Poloto e tlhamaletse.
- Go na le poapoeletso ya ditiragalo.
- Kwelano e ntsi, mo polotong.

Mesola ya dinaane

- Dinaane di a ruta.
- Dinaane di a kgalema.
- Dinaane di tlhaba botlhale.
- Dinaane di a tsibosa.
- Dinaane di ruta bana go nna kelotlhoko.
- Dinaane di itsa bana go tsena mo ditirong tse di maswe.
- Di somarela setso.

Maitshetlego a dinaane

Maitshetlego a dinaane a bonolo go bonwa ka di simolola ka "ga twe e rile bogologolo tala majwe a santsane a tobetsega'. Fa moaned a re 'bogologolo tala' o setse o itse gore ditiragalo ke tsa bogologolo.

Poloto ya dinaane

Poloto ya dinaane e khutshwane e bile e tletse ka kwelano/ditiragalo tse di sa dumelesegeng. Poloto ya dinaane e tshwana le ya terama ka ntlha ya fa e le khutlotharo, e na le tshimologo, setlhoa, le bokhutlo.

Padi

Morutabana o itsise mofutakwalo o mongwe e leng padi. O naya barutwana tiro mo phaposing go e dira mo ditlhopheng tsa bona. Laela barutwana go sekaseka mareo a a neilweng mme o tsamaye o ba thusa gore ba kgone go a tlhaloganya botoka.

Dikarabo tse di solofetsweng le tshedimosetso e nngwe ya tlaleletso

Poloto le dipolotwana

- Kanelo le poloto

Pele o sekaseka lereo le poloto le barutwana, go botlhokwa gore lo farologanye mareo a mabedi a ka gonne a sa tshwane, fela a batlile a tshwana. Kanelo ke tatelano ya ditiragalo go tloga kwa tshimologong go ya kwa bokhutlong jwa tsona mo nakong e e rileng. Kanelo e supa gore go ne ga diragala eng, leng le gona kae. Mo go yona ga go botlhokwa go itse gore tiragalo e ne ya nna gona ka ntlha ya mabaka afe.

Poloto e akaretsa kanelo ka gonne le yona ke tatelano ya ditiragalo mo nakong le lefelong le le rileng mme ditiragalo tseo di bontsha mabaka a a di tlholang, a a di gapeletsang go diragala.

Tatelano e ya ditiragalo le mabaka a a di gapeletsang go diragala, e bontsha fa poloto e bopiwa ka dikgato tse di farologaneng: ela tlhoko gore ga se terama fela e e bonalang e na le dikgato tse, Padi le yona e ntse e na le tsona.

Tshimologo/Tshenolo/Thaego

Ditiragalo di a simologa. Bothata le kgotlhang di ntsha ditlhogo.

- **Tharaano**

Ditiragalo tsa poloto di gatela pele, di a thatafala, bothata le kgotlhang di a gola. Moanelwamogolo o lwa ka tsotlhe tse a nang natso go rarabolola mathata a gagwe. Babuisi ba lela le ena ka ba mo tlhomogela pelo.

- **Setlhoa**

Mo kगतong e, ditiragalo di ngangegile, kgarakgatsego ya moanelwamogolo e gogomosa maikutlo a mmuisi, maikutlo a gagwe a ema ka ditsetsekwane mme o buisetsa go ya pele ka a batla go itse gore bothata jwa moanelwamogolo bo ile go rarabololwa jang.

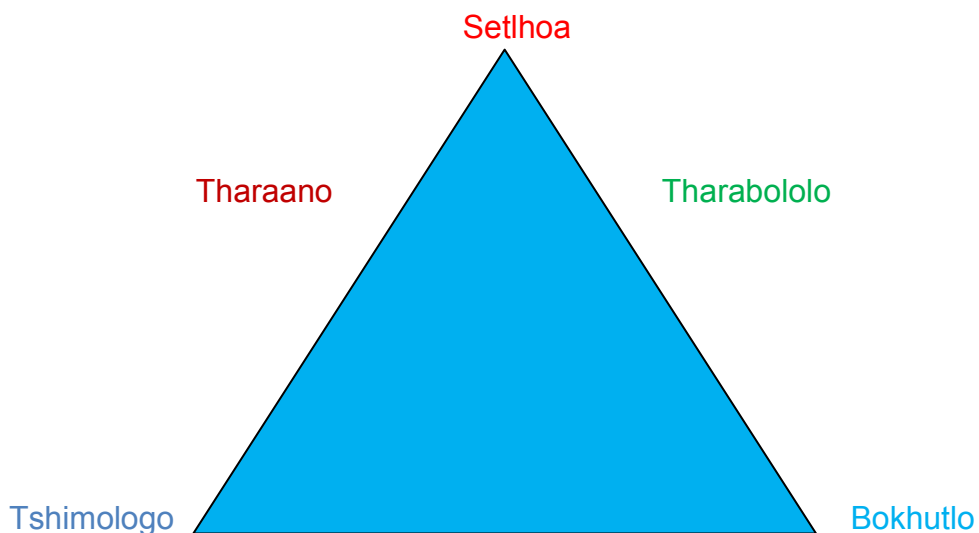
- **Tharabololo**

Bothata le kgotlhang di simolola go rarabologa. Kgotlhang e simolola go bepa mme maikutlo a mmuisi a simolola go ritibala. Maphata a a neng a gotlhana, a lwantshana, a a itshwarelana, sekgele se tsewa ke moanelwa yo o fentseng mme yo o fentsweng o a ineela.

- **Bokhutlo**

Dikgarakgatshego tsa matshelo a baanelwa le maiteko a bona go leka go di rarabolola di khutlisiwa mo kगतong e.

Diponagalo tsa Poloto di Ka tsharololwa ka papetlana e e tshwanang le e:

Dipolotwana

Kokoanyo e potlana ya ditiragalo mo pading kgotsa mo terameng. Dipolotwana ka bontsi di golagana le polotokgolo, di dira jaaka dintlhatlhalosa, dintlhatlaleletso kgotsa di tshegeta thitokgang ya polotokgolo. Ka dinako dingwe dipolotwana tse pedi di kopana go bopa polot

- **Kgotlhang**

Kgotlhang ke **bothata** kgotsa **selwelwa** mme e tsalwa go tswa mo morerong o o senolwang mo lokwalong. Bothata jo, bo ka tlisa ntwana, go sa utlwaneng kgotsa kgogakgogano mo lokwalong. Moanelwa a ka nna le kgotlhang fa gare ga gagwe le tikologo ya gagwe, go ya ka setso, tumelo, meetlo kgotsa melao ya tikologo eo. E ka tsalega gape fa gare ga baanelwa, ba gotlhana kgotsa ba lwela sengwe. E ka itshenola gape fa gare ga moanelwa le maikutlo a gagwe. Kgotlhang ke kgogedi e bile ke konokono mo pading ka gonne e gapeletsa baanelwa go kgaratlha, go loga maano a go rarabolola mathata a bona. Kgotlhang gape ke kgogedi mo pading ka gonne e dira gore babuisi ba nne ka ditsetsekwane, ba buisetse go ya pele ka ba rata go bona gore bothata jo baanelwa ba nang nabo ba ile go bo rarabolola jang.

Mefuta ya kgotlhang

Go na le mefuta e le meraro ya kgotlhang.

- **E e fa gare ga moanelwa le maikutlo a gagwe.** Mofuta o wa kgotlhang o ka lemogiwa mo dikakanyong tse moanelwa a ka tswang a kampane natso. Moanelwa o nna le mafaratlhatlha a dikakanyo, kgwetlho e nne go sa itse gore a swetse go inaakanya le kakanyo efe. Ga se thona go utlwa motho yo o itemogelang mofuta o wa kgotlhang a re: 'Ke na le dipelo tse pedi ka ga selo se.' E le fa a kaya bothata ba go sa itse gore a ka tsaya kakanyo efe.
- **E e fa gare ga badiragatsi,** e ka nna fa gare ga modiragatsi le yo mongwe kgotsa ba bangwe kgotsa fa gare ga ditlhopho tsa badiragatsi. Mo mofuteng o wa kgotlhang, ntwana e tsalega ka ntlha ya go sa dumalane ka sengwe magareng ga badiragatsi. Yo mongwe le yo mongwe o loga maano a go ikgolola mo bothateng jo bo tlhologileng, e nne ena mofenyi.
- **E e fa gare ga modiragatsi le tikologo ya gagwe.** Mo mofuteng o wa kgotlhang, go nna le thulano ya dikakanyo magareng ga modiragatsi le ditumelo,

meetlo kgotsa melao e badiragatsi ba bangwe ba dumelang mo go yona. Ba nna kgathlanong le dikakanyo tse di totileng go tokafatsa matshelo a bona,ba ngaparela mo go se ba dumelang mo go sona.

- **Boanedi**

Boanedi ke ka moo moanelwa a leng ka teng le se maikaelelo a gagwe e leng sona. Ka moo a tlhalosiwang ka teng.

- **Moanelwa**

Moanelwa ke motho yo o rweleng maikarabelo a dikakanyo le tiragatso mo pading. Moanelwa yo mongwe le yo mongwe o na semelo sa gagwe, se mokwadi a se dirisang go aga poloto ya lokwalo le maikutlo a a rileng. Boitshwaro jo bo farologaneng, le ditebego tsa baanelwa di ka tlhotlheletsa dikarolo tse dingwe tsa tiro ya bokwadi jaaka thitokgang, lefelokgang le kutlwalo ya lentswe. Go na le baanelwa ba ba sephara le baanelwa ba ba kgolokwe.

- Moanelwa yo o sephara/moanelwa yo o sa tsheleng

Moanelwa yo o sephara o na le dintlha di le mmalwa tsa botho. Yo ke moanelwa yo e seng wa nama le madi ka a sa diragalelwe ke dilo tse di diragalelang batho ba ba tshelang. Moanelwa yo o sa tsheleng ga a fetoge ka gope mo tsamaong ya ditiragalo.

- Moanelwa yo o kgolokwe/yo o tshelang

Moanelwa yo o kgolokwe o fetoga go ya ka ditlamorago tsa tiragalo nngwe. Moanelwa yo o kgolokwe o na le ditlhaloso tse di le dintsi tsa botho. Ba matswakabele jaaka batho ba boammaaruri, sekao, moanelwa o boboi, o lerato, o dikgoka.

- **Seabe sa mopadi**

Karolo e e tsewang ke mopadi ke efe, a ke moanelwa kgotsa ke moanedi fela mo pading.

- **Molaetsa le morero/thitokgang**

Thitokgang/morero ke tsela e mokwadi a e dirisang go tlhagisa dikakanyo, megopolo le maikutlo a gagwe mo babuising. Ke ntlhakgolo ya ditiragalo. O araba potso e: e bua ka eng?

Molaetsa ke se mokwadi a ratang go re ruta sona ka padi ya gagwe.

- **Maitshetlego**

Ke boalo jo bo kwa morago jwa ditiragalo. Maitshetlego a akaretsa a lefelo le a nako. Mokwadi gantsi o anela gore ditiragalo di diragaletse kae gona di diragetse leng. Mo dinakong tse dingwe maitshetlego a nako ga a nne mo pepeneng, mme barutwana ba ka a bona ka go sala dilo tse di latelang morago:

- Lebelela ditiro le dipuo tsa baanelwa
- Didirisiwa, sekao, fa go buiwa ka koloi ya Hammer o itse gore ditiragalo ke tsa jaanong, fa go buiwa ka basetsana ba ba rweleng dinkgo ba apere makgabe, o itse gore ditiragalo tsa bogologolo.

- **Moônô**

Ona ke maikutlo a a ralalang lokwalo, a mmuisi a itemogelang ona fa a ntse a buisa. Moono o, o tlhagisiwa ke mokwadi ka segalo se a se dirisang le didirisiwa tse di farologaneng tsa puo

Badiragatsi: Ke batsayakarolo mo terameng.

Seabe sa moterama/badiragatsi, ntlhakemo: Ke karolo le ntlhakemo e moterama/modiragatsi a e tsayang go tsweledisa ditiragalo tsa terama.

Morero/kgangkgolo/thitokgang: Ke se terama e buang ka ga sona.

Maitshetlego: Ke lemorago la ditiragalo. A akaretsa nako/motlha le lefelo. Maitshetlego a nako a ka tlhalosiwa ka moaparo, didirisiwa jalo jalo.

Dikaelo tsa serala: mafoko a a mo masakaneng a a kwadilweng ka ditlhaka tse di sekameng tse di supang se modiragatsi a se buwang le se a tla se dirang.

Kobiso ya terama: Kitso e mmuisi a nang le yona ka se se yang go diragalela modiragatsi, mme modiragatsi a sa itse se se yang go mo diragalela/se mmogedi a bonang se ya go diragalela modiragatsi mme ena a sa se bone.

Segalo

- Mo terameng, segalo ke mokgwa o ka ona moterama a itlhalosang go ya ka ditiragalo tsa terama ya gagwe.
- Segalo se senola maikutlo a moterama. Tse tsotlhe o di tlhagisa ka tlhopho ya mafoko, bogolo jang ka tiriso ya puo-sebui, boleele ba dipolelo le tiriso ya matshwao a puiso.
- Segalo se ka tlhalosiwa se le botsalano, bogale, se kobisa se sotla, se supa go tenega, se a tshegisa/se tlaopa.
- Tiriso ya segalo e thusa go tlhola maikutlo a a eletsegang mo lokwalong.

Tlhatlhobo ya bogare/bofelo jwa ngwaga

SEBOPEGO SA PAMPIRI YA 3 ya bogare/bofelo jwa ngwaga

Pampiri e, e na le dikarolo di le 3 tsa maduo a le 80. Morutwana o tshwanetse go araba dipotso di le 5 go tswa mo dikarolong di le 3.

KAROLO YA A: POKO (MADUO A LE 30)

- Dipotso 1-4: Ke tsa maboko a a tlhaotsweng a Mophato wa 11.
- Potso 1 ke ya tlhamo (leboko le le tlhaotsweng).
- Dipotso 2,3 le 4 ke dipotso tse dikhutshwane.
- O tshwanetse go araba dipotso di le pedi go tswa mo karolong e.
- Maduo ke $10 \times 2 = 20$ go tswa mo mabokong a le 4 a a rebotsweng a Mophato wa 11.

Dipotso 5-6 ke tsa maboko a a sa bonwang (a a sa ithutiwang).

- Potso 5- ke ya tlhamo.
- Potso 6 ke dipotso tse dikhutshwane.
- O tshwanetse go tlhopha e le nngwe fela ya dipotso tse.

- Maduo: $10 \times 1 = 10$

KAROLO YA B: PADI (MADUO A LE 25)

Potso 7

Tlhokomela: Fa o arabile potso ya tlhamo mo Potso 7, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo Potso 8. Fa o arabile potso ya tlhamo mo Potso 8, o tshwanetse go araba dipotso tse dikhutshwane mo Potso 7.

- Go na le dipotso di le pedi, ya tlhamo le ya dipotso tse dikhutshwane.
- O tshwanetse go tlhopha e le nngwe fela ya dipotso tse.

KAROLO YA C: TERAMA (MADUO A LE 25)

Potso 8

- Go na le dipotso di le pedi, ya tlhamo le ya dipotso tse dikhutshwane.
- O tshwanetse go tlhopha e le nngwe fela ya dipotso tse.

MAEMO A TLHALOGANYO A TLHATLHOBO GO YA KA THEKESONOMI YA GA BARETTE

MAEMO A DIPOTSO	TIRWANA	PHESENTE YA TIRO
Tiriso ya tshedimosetso ka tlhamalalo (Maemo 1)	Dipotso tse di botsang ka ga tshedimosetso e e tlhagisiwang ka botlalo mo setlhangweng Neela maina a dilo/batho/mafelo/dikarolo...Kaya dintlha/mabaka/dikakanyo... Supa mabaka/batho/dibakwa... Neela lenaneo la /dintlha/maina/mabaka	
Thulaganyo sešwa (Maemo 2)	Tlhalosa lefelo/motho/semelo... Nyalanya tiragalo/karolwana/maitemogelo... Dipotso tse di tlhokang tshekatsheko, tlhaolo kgotsa thulaganyo ya tshedimosetso e e tlhagisiwang ka botlalo mo setlhangweng. Sobokanya dintlhakgolo/dikakanyo/mabaka/dipoelo	Maemo 1 le 2: 40%

	<p>le ditlamorago...</p> <p>Kgobokanya dikarolwana/mabaka a ka gale...</p> <p>Tlhagisa ditshwano/ dipharologano...</p> <p>Neela thadiso ya ...</p>	
<p>Go itseela tshwetso (Maemo 3)</p>	<p>Dipotso tse di tlhokang gore motlhatlhojwa a dirise tshedimosetso e e tlhagisitsweng ka botlalo mo setlhangweng, a e dirise mo maemong a maitemogelo a gagwe a botho.</p> <p>Tlhalosa kakanyokgolo ...</p> <p>Bapisa dikakanyo/ maitsholo/ ditiragatso (ditiro) ...</p> <p>Maikemisetso/maitsholo/tshusumetso/lebaka ... la mokwadi (kgotsa moanelwa) ke eng?</p> <p>Tlhalosa sebako/ditlamorago tsa ...</p> <p>Tiragalo/tshwaelo/maitsholo (jalojalo) a senola eng ka moanedi/ mokwadi/ moanelwa ...</p> <p>Tshwantshiso/tshwantshanyo/setshwantsho se ama jang go tlhaloganya ga gago ...</p> <p>O akanya gore poelo/kamego (jalojalo) ya tiragalo/maemo e tla nna eng ...</p>	<p>Maemo 3: 40%</p>
<p>Tlhatlhobo (Maemo 4)</p>	<p>Dipotso tse di dira ka dikatlholo tse di ka ga meetlo le boleng.</p> <p>Tse di akaretsa dikatlholo ka ga bonnete, boikanyego, dintlha le dikakanyo, kamogelesego, tlhaloganyo le go ntsha mabaka, le ditlhagiso di tswana le keletso le kamogelo ya ditshwetso le ditiragalo (ditiro) go ya ka meetlo ya maitsholo.</p> <p>A o akanya gore se se tlhagelelang se a ikanyega/ se na le bonnete/ se a kgonega ...?</p> <p>A ngangisano ya mokwadi e a amogelesega/ e na le tlhaloganyo/ e a khutlisa ...</p>	<p>Maemo 4 le 5: 20%</p>

<p>Kgatlhegelo (Maemo 5)</p>	<p>Tshwaela ka tsenelelo ka tiragalo(tiro)/ maikemisetso/tshusumetso/maitsholo/tshitsinyo/ bokao ...</p> <p>A o dumelana le kemo/polelo/temogo/thanolo ...</p> <p>Ka mokgwa o o bonang dilo ka teng, a mokwadi/ moanedi/moanelwa o siame fa a tshitsinya gore/ a buelela gore ...</p> <p>A maitsholo/ mekgwa/ tiro ya moanelwa e a letlelesega/ amogelesega mo go wena? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka.</p> <p>Ditiro/maitsholo/ditshusumetso tsa moanelwa ...di supa eng ka ena mo bokaong jwa meetlo ya botlhe?</p> <p>Tshwaela ka tsenelelo ka ga boleng jwa dikattholo tse di dirilweng mo setlhangweng.</p> <p>Dipotso tse di ikemiseditse go tlhatlhoba ditlamorago tsa saekholoji le temogo ya bontle jwa setlhangwa mo motlhatlhojweng.</p> <p>Di tota tsibogo ya maikutlo mo diteng, go inyalanya le baanelwa kgotsa ditiragalo, le tsibogo ya mokwadi mo tirisong ya puo (jaaka tlhopho ya mafoko le botshwantshi).</p> <p>Bua ka tsibogo ya gago mo setlhangweng/tiragalong/ maemong/ kgotlhang/pitlaganong ...</p> <p>A o inyalanya le moanelwa ka kutlwelobothoko? Ke kgato/ tshwetso efe e o ka bong o e tsere fa o ka bo o ne o le mo maemong a a tshwanang le ao? Tshwaela ka tiriso ya puo ya mokwadi ...</p> <p>Bua ka nonofo ka ga setaelel/ matseno/ bokhutlo/botshwantshi/ tsa poko ditlamaganyo (didiriswa) tsa dikwalo tsa mokwadi</p>	
----------------------------------	---	--